

Antti Suviranta

* 30.11.1923 † 30.3.2008

Suomalaisen Tiedeakatemian pitkäaikainen jäsenen Antti Suviranta menehtyi sairauteen maaliskuun 30. päivänä 84-vuotiaana. Hän oli korkeimman hallinto-oikeuden presidentti 1982–1993 ja hänessä yhdistyi monta lakimiesuraa, tutkijan, opettajan ja tuomarin ura.

Lukeneisuus ja tietorikkaus heijastuivat Antti Suvirannasta vaatimattomalla ja ystävällisellä tavalla, pyrkimyksenä asetella asiat oikeudenmukaisesti mutta tarkoin omille paikoilleen. Laaja-alaisena tiedemiehenä hänellä oli harvinainen kyky lähestyä oikeudellisia kysymyksiä myös sisältäpäin, ei teorioista tai ulkoisista lähtökohdista.

Antti Suviranta syntyi 30. marraskuuta 1923 Antin päivänä tunnettuun yliopisto- ja opettajaperheeseen, kirjoitti ylioppilaaksi Helsingin koelyseosta 1941 ja suoritti ylemmän oikeustutkinnon Helsingin yliopistossa 1948. Varatuomarin arvon hän sai 1951 ja suoritti Master in Laws (LL.M) -tutkinnon Harvardin yliopistossa 1952. Lakitieteen kandidaatti (ja lisensiaatti) Antti Suvirannasta tuli 1954 ja 1963 hän väitteli oikeustieteen tohtoriksi Helsingin yliopistosta aiheenaan palkkatyön käsite vero-oikeudessa.

Arvioidessaan väitöskirjaa virallinen vastaväittäjä, professori Arne Rekola määritteli Antti Suvirannalla olleen "terveen lainsovellusvaiston ja hyvän yleisoikeudellisen kypsyyden. Sen mukaan väittelijällä oli erityisen hyvät edellytykset

kirjoittaa hyvä väitöskirja; ja niin hän oli tehnytkin". Tieteelliset ansiot ja laaja julkaisuutoiminta johtivat Antti Suvirannan sitten aikanaan Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi 1973 ja sen oikeustieteiden ryhmän puheenjohtajaksi 1985.

Korkeimman hallinto-oikeuden presidentiksi Antti Suviranta siirtyi työtuomioistuimesta. Työoikeudellisiin kysymyksiin Antti Suviranta oli saanut virikkeet yliopistolla jo assistenttina 1956 ja sittemmin työoikeuden professorina 1967–1982. Hänen tiensä johti työtuomioistuimeen, varapuheenjohtajaksi 1968–1970, sivutoimiseksi puheenjohtajaksi 1970–1971, päätoimiseksi puheenjohtajaksi 1971–1974 ja presidentiksi 1974–1982. Antti Suvirannalla oli lukuisia luottamustehtäviä Kansainvälisen työ- ja sosiaaliturvaoikeuden yhdistyksessä 1970–1985, työneuvoston puheenjohtajana 1973–1979, Työoikeudellisen yhdistyksen puheenjohtajana 1974–1982 ja Kansainvälisen Työjärjestön asiantuntijakomiteassa 1984–1993.

Antti Suvirannan laaja-alaisuus näkyi tutkijana, kun hän toimi paitsi työoikeuden professorina myös hoiti osaa finanssioikeuden professuurista vuosina 1961 ja 1963. Hänellä oli finanssioikeuden dosenttuuri Turun yliopistossa 1963–1970.

Antti Suvirannan ansiot ja kielitaito olivat suuri avu kansainvälisessä yhteistyössä. Maailmanlaajuisista yhteyksistä oli merkittävin ylimpien hallintotuomioistuinten yhdistys, jonka puheenjohtaja-

na hän toimi 1986–1989. Hän oli myös Euroopan neuvoston Venetsian komission (*European Commission for Democracy through Law*) suomalainen jäsen 1990–1998.

Antti Suvirannan persoonaan kuului loppuun asti osallistuminen oman alan yhdistystoimintaan. Hän toimi Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen puheenjohtajana 1977–1979 ja kutsuttiin yhdistyksen kunniajäseneksi 1988.

Perheyhteydellä oli Antti Suvirannalle ja hänen tieteelliselle työlleen suuri merkitys. Puoliso, Annikki väitteli 1967 nuorten perheiden asumistasos-

ta valtiotieteen tohtoriksi. Perhekin oli tutkijayhteisö. Tyttärien kuvaama isä Antti korjasi alkuvuosina kesämökin kuistilla tenttivastauksia ja viimeisenä työnään vielä vuoden 2008 alussa kokosi kirjoituksen hallintolainkäytön kehitysnäkymistä.

Ansioistaan Antti Suviranta vihittiin Tukholman yliopiston oikeustieteen kunniaohjoriksi 1984 ja sai vastaanottaa monia kunnianosoituksia, kuten Suomen Valkoisen Ruusun, Ruotsin Pohjantähden ja Brasilian ritarikuntien suurristit. Suomalaisen Tiedeakatemian kunniaapalkinto hänelle myönnettiin vuonna 2005.

Pekka Hallberg

Antti Suviranta, a long-standing member of the Finnish Academy of Science and Letters, died as a result of illness on 30th March 2008, at the age of 84 years. He was president of the Supreme Administrative Court in 1982–1993 and had had a combination of legal careers in his time, as a scholar, teacher and judge. The depth of his scholarship and breadth of his knowledge were reflected in his modest and friendly manner and his desire to arrange things in their proper order, justly but precisely. As a widely read academic, he had the rare gift of approaching legal questions from within, and not just from a theoretical or external angle.

Antti Suviranta was born on 30th November 1923, which was also his namesday, into a well-known university and teaching family, matriculated from Helsinki Experimental Lyceum in 1941 and completed his advanced qualification in law at the University of Helsinki in 1948. He gained the title of senior lawyer in 1951 and took an LL.M. degree at Harvard in 1952. He then became a Candidate (and Licentiate) in Law at the University of Helsinki in 1954 and gained his doctorate in 1963 with a thesis on the concept of paid employment in taxation law.

In his evaluation of this thesis, the official opponent, Professor Aarne Rekola, stated that Suviranta had “a healthy instinct for applying the law and a good general legal maturity, which gave him the best possible chances of writing a good doctoral thesis – and this he has done.” It was on the strength of these academic merits and his extensive list of publications that he was invited to become a member of the Finnish Academy of Science and Letters in 1973 and chairman of its law group in 1985.

Antti Suviranta moved to the position of president of the Supreme Administrative Court from the Labour Court, having gained a particular interest in that aspect of law in the university, as an assistant in 1956 and later as professor of labour law in 1967–1982. This led him to become a member of the Labour Court and subsequently its vice-chair-

man in 1968–1970, part-time chairman in 1970–1971, full-time chairman in 1971–1974 and president in 1974–1982. He also occupied numerous honorary positions in the International Association for Labour and Social Security Law in 1970–1985 and also as chairman of the Labour Council in 1973–1979, as chairman of the Labour Law Association in 1974–1982 and as a member of the committee of experts of the International Labour Organisation in 1984–1993.

The breadth of Antti Suviranta’s learning was also reflected in his academic career, as in addition to his professorship in labour law he also looked after part of the duties of the professor of financial law in an acting capacity in 1961 and again in 1963 and held the position of docent in financial law at the University of Turku in 1963–1970.

Antti Suviranta’s intellectual skills and linguistic abilities were of great assistance to him in various forms of international collaboration, of which the most significant on a worldwide scale was in connection with the Association of Supreme Administrative Courts, of which he was the chairman in 1986–1989. He was also the Finnish member of the European Commission for Democracy through Law in 1990–1998.

Participation in associations connected with his own occupation and field of study remained important for Antti Suviranta right up to the end, and he was chairman of the Finnish Lawyers’ Association in 1977–1979 and was made an honorary member in 1988.

The family connection was also important to Antti Suviranta and to his academic work. His wife Annikki gained her doctorate in social sciences with a thesis on living standards among young families in 1967 and the whole family became an academic community. His daughters recall most vividly the sight of their father in the early days correcting examination papers on the veranda of their summer cottage and also point out that his last major work was to put together an article on development prospects in the administration law early in 2008.

In recognition of his services to the study of law, Suviranta was awarded an honorary doctorate in law at Stockholm University in 1984 and received numerous distinctions, including Grand Crosses of

the Order of the White Rose of Finland, the Order of the Northern Star of Sweden and Order of Knights of Brazil. He received the award of the Finnish Academy of Science and Letters in 2005.

Obituary by Pekka Hallberg

Juhani Jänne

* 16.10.1941 † 16.5.2008

Kuopion yliopiston professori Juhani Jänne menehtyi vaikean sairauden murtamana 16.5.2008. Hän oli 66 vuoden ikäinen, syntynyt Kotkassa 16.10.1941.

Kuopion yliopistossa alkoi vuonna 1987 modernin bioteknologian koulutus, ja Juhani Jänne nimettiin yliopiston ensimmäiseksi bioteknologian professoriksi muutettuaan tutkimusryhmineen Helsingistä Kuopioon. Hän toimi Kuopion yliopiston A. I. Virtanen -instituutin bioteknologian ja molekulaarisen lääketieteen laitoksen johtajana ja pitkään myös dekaanina ja koko instituutin johtajana. Hänen visionäärinen roolinsa koko instituutin perustamisessa ja kehittämisessä 1990-luvun alusta alkaen on ollut erittäin merkittävä. Jänteen tutkimustyö loi myös vahvan perustan koko molekyyllilääketieteen kehitykselle Kuopion yliopistossa ja edesauttoi A. I. Virtanen -instituutin aseman vakiinnuttamisessa yhdeksi Suomen merkittävimmistä molekyyllilääketieteen tutkimuskeskuksista.

Prof. Jänteen tutkimusryhmä vaikutti siihen, että Kuopion yliopistosta tuli nopeasti siirtogeenisten eläinten ja eläinbiotekniikan tutkimuksen edelläkävijä. Ensimmäinen siirtogeeninen hiiri syntyi jo vuonna 1990. Tieteen historiaan on jäänyt Juhani Jänteen tutkijaryhmän työn tuloksena vuonna 1993 syntynyt siirtogeeninen Huomen-vasikka. Jänteen ryhmä aloitti työnsä aikana, jolloin maailmassa ei vielä ollut yhtään muuntogeenistä tuotantoeläintä.

Juhani Jänne oli innostava opettaja ja hän tuotti suuren joukon oppilaita, jotka ovat alallaan menestyneitä. Jänne tunnettiin tinkimättömänä huippututkimuksen puolestapuhujana jossa hän ei tuntenut kompromisseja. "Huonoa tutkimusta ei kannata vastustaa, sillä se kyllä kuolee itsestään", oli yksi hänen lausumiaan. Hänen tutkimustyönsä perustana oli myös tutkimusryhmän taitava johtaminen; isossa projektissa saattoi olla suuri joukko tutkijoita eri aloilta, jotka toimivat yhteisen päämäärän eteen. Professori Jänne rakensi myös laajan kansainvälisen yhteistyöverkoston, ja A. I. Virtanen -instituutissa vierailevatkin jatkuvasti monet alan merkittävät tutkijat.

Siirtogeenisten eläinten ohella prof. Jänteen tutkimustyö kohdistui myös polyamiinien aineenvaihduntaan ja merkitykseen syövän synnyssä. Tieteellisistä ansioista hänelle myönnettiin arvostettu lääketieteen Matti Äyräpää -palkinto vuonna 1994.

Juhani Jänne otti rohkeasti ja aktiivisesti kantaa geenitekniikasta käytyyn julkiseen keskusteluun ja hän vaikutti myös biotekniikan alan yritystoiminnan kehittymiseen Suomessa. Hän oli kiistatta alan pioneeri ja vahva vaikuttaja, joka on viitoittanut geenitekniikan ja molekyyllilääketieteen tutkimusta pitkälle tulevaisuuteen. Suomalaisen Tiedekatemian jäseneksi Juhani Jänne kutsuttiin vuonna 1993.

Seppo Ylä-Herttua

Juhani Jänne
In memoriam

Professor Juhani Jänne of the University of Kuopio died on 16th May 2008 after a serious illness. He was 66 years of age, having been born in Kotka on 16th October 1941.

When teaching in modern biotechnology began in Kuopio in 1987, Juhani Jänne was appointed as the first professor of this subject, whereupon he moved his whole research team there from Helsinki. He then served as head of the Department of Biotechnology and Molecular Medicine in the university's A. I. Virtanen Institute, and for a long time as head of the whole institute and dean of the faculty. His visionary role was of extreme importance for the founding of the institute and for its development from the early 1990s onwards, and his research work also laid a firm foundation for the development of molecular medicine at the University of Kuopio and helped to establish the A. I. Virtanen Institute as one of the country's major centres for research of this kind.

Beginning their work at a time when not a single large transgenic animal had been produced anywhere in the world, Prof. Jänne's team ensured that the University of Kuopio rapidly became a pioneer of research in this field and in zoobiotechnology as a whole. The first transgenic mouse was born there as early as 1990, and the transgenic calf *Huomen* ('Tomorrow'), born in 1993 as an outcome of their research, has gone down in the annals of the history of science.

Juhani Jänne was an inspiring teacher and trained a large number of students who have since been highly successful in their respective fields. He was well known as an uncompromising defender of top level research, one of whose motto was "It's not worth decrying poor research because it will die out of its own accord." One of the keys to his team's success was undoubtedly his skill as a director of research, since a large project would often involve a great number of specialists in different fields who were working together towards a common goal. Prof. Jänne also built up an extensive international collaborative network, and the A. I. Virtanen Institute benefited from a constant stream of highly qualified visitors.

Apart from transgenic animals, Prof. Jänne's team was interested in polyamine metabolism and the role of polyamines in the initiation of cancer. He was awarded the highly regarded Matti Äyräpää Prize for Medicine in 1994 in recognition of his achievements in these fields.

Juhani Jänne took a bold and active part in the public discussion that surrounded gene technology and also did much to promote biotechnological enterprises in Finland. He was without doubt a pioneer and influential force in his own field, a person who has mapped out the path to be followed by research into both gene technology and molecular medicine for a long time to come. He was invited to membership of the Finnish Academy of Science and Letters in 1993.

Obituary by Seppo Ylä-Herttua

Eeva Kangasmaa-Minn

* 14.4.1919 † 4.6.2008

Kielitieteessä niin kuin muillakin elämän aloilla on monenlaisia toimijoita: on arvonsa tuntevia johtajia, jotka omista päämääristään tietoisina komentavat muut töihin, on uutteria työmuurahaisia, jotka koko elämänsä ajan puurtavat kasaan yhtä ja samaa kekoa työnsä syvempiä tarkoituksiperiä sen kummemmin kyselemättä, ja on kokeilijoita, jotka lähtevät omin päin rohkeasti etsimään uusia reittejä ja antavat elämän viedä eteenpäin. Tähän viimeksi mainittuun joukkoon kuuluu professori Eeva Kangasmaa-Minn, joka pitkään sairastettuaan kuoli Turussa 4.6.2008.

Eeva Kangasmaa syntyi papin tyttärenä Lempeälässä huhtikuun 14. päivänä vuonna 1919. Koulunsa hän kävi Turussa, jossa hän myös aloitti akateemiset opintonsa. Pääaineekseen hän valitsi suomen kielen ja sen sukukielet, sivuaineina olivat yleinen historia sekä kotimainen ja yleinen kirjallisuus. Hän valmistui filosofian kandidaatiksi vuonna 1945, auskultoi ja aloitti työuransa historian ja yhteiskuntaopin vanhempana lehtorina omassa entisessä opinahjossaan Turun tyttölyseossa. Opettajan ammatti ei kuitenkaan ollut hänen lopullinen valintansa, sillä sotien jälkeen avautui aivan uudenlaisia, houkuttelevia mahdollisuuksia kansainvälistymiseen ja akateemisen uran luomiseen.

Vuodesta 1950 alkaen suomalaisilla opiskelijoilla oli mahdollisuus päästä ASLA-stipendiaateik-

si Yhdysvaltoihin, ja tähän tilaisuuteen Eeva Kangasmaa tarttui heti seuraavana vuonna. Ajankohta oli kielitieteilijälle suotuisa: Suomessa fennistiikan valtavirta oli juuttunut 1800-luvun lopulla omakсутulle ja 1900-luvun alkupuolella kanonisoidulle nuogrammaattiselle perustalle, joka ohjasi tutkijan huomion erityisesti murre-sanastoon ja äännehistoriaan. Kielihistoria oli keskeisellä sijalla myös Turussa, mutta siellä fennistiikan kokonaiskuva oli toisenlainen kuin Helsingissä. Oppiaineen professorina toimi Eeva Kangasmaan opiskeluaikana Paavo Ravila, joka oli pikemmin sukukielten ja vertaillevan kielitieteen kuin suomen kielen tutkimuksen spesialisti. Omalla erikoisalallaankin Ravila oli poikkeus siinä mielessä, että äännehistorian ohella hän opetti historiallista lauseoppia ja kielitieteen yleisempää periaateoppia. Tällä tavoin hän pystyi tarjoamaan myös opiskelijoilleen edellytykset oman fennistisen ajattelunsa laajentamiseen.

Yhdysvalloissa kielitieteen lähtökohdat, tutkimuskohteet ja tavoitteet olivat alun perinkin olleet toisenlaiset kuin kielihistoriaan keskittyneessä Suomessa. 1900-luvun alkupuolella siellä oli kehittynyt antropologisen lingvistiikan pohjalta erityinen strukturalistinen suuntaus, joka tarjosi tehokkaita välineitä niin tuttuun kuin tuntemattomien kielten kuvaamiseen niiden historiallisesta taustasta riippumatta. Euroopasta tulleella kielitieteilijällä oli näissä asioissa paljon opittavaa.

Eeva Kangasmaa opiskeli ensin Yalen yliopistossa ja jatkoi sitten Bloomingtonissa Indianan yliopistossa, josta oli eurooppalaisten emigranttitutkijoiden ansiosta lyhyessä ajassa sukeutunut huomattava suomalais-ugrilaisten kielten tutkimuskeskus. Niin hämmästyttävältä kuin se saattaa kuulostaakin, juuri Bloomingtonissa Eeva Kangasmaasta tuli marin eli tšeremissin kielen tutkija, kun hän pääsi mukaan professori Thomas A. Sebeokin johtamaan marin kielen tutkimushankkeeseen. Hankkeella oli käytettävissään syntyperäinen marilainen kielenopas, jolta Eeva Kangasmaa sai ainekset marin kielen aikamuotoja käsittelevään opinnäytetyöhönsä. Tohtoriksi hän väitteli vuonna 1955 marin kielen sananmuodostuksesta.

Vuodet Yhdysvalloissa antoivat myös Eeva Kangasmaan henkilökohtaiselle elämälle uuden suunnan. Hän tapasi korealaisnyntyisen matemaatikon ja tähtitieteilijän Hokee Minnin, jonka kanssa hän avioitui vuonna 1954. Pariskunnalle syntyi kaksi lasta, Christina vuonna 1955 ja Heikki 1956. Liitto kesti läpi elämän, vaikka Hokee Minn halusikin jäädä työskentelemään Yhdysvaltoihin Eeva Kangasmaa-Minnin muuttaessa lapsineen takaisin Suomen Turkuun vuonna 1956.

Turun yliopistossa Eeva Kangasmaa-Minn toimi aluksi suomen kielen lehtorina, hoitaen välillä tarpeen tullen saman oppiaineen apulaisprofessorin virkaa. Hän väitteli tohtoriksi myös Suomessa vuonna 1966, ja tällä kertaa tutkimuksen aiheena oli marin kielen genetiivi. Se osoittautui hyvin monifunktioiseksi ja haastavaksi sijamuodoksi, jonka selvittely vaati myös muiden sukukielten tuntemusta. Keskeisenä tehtävänä oli genetiivin erilaisten käyttötapojen kartoittaminen eri lauseyhteyksissä, ja tässä työssä tulivat Yhdysvalloissa omakсутut strukturalistiset opit hyvään tarpeeseen. Suomessa uudenlaista kielitieteellistä ajattelua edusti myös se lähestymistapa, että työssä otettiin huomioon samanaikaisesti kielijärjestelmän eri tasot ja niiden vaikutus toisiinsa sen sijaan, että olisi valittu tasoista vain yksi, joko muoto-oppi, lauseoppi tai merkitystaso.

Väittelyä seuranneena vuonna Eeva Kangasmaa-Minn sai vakinaisen nimityksen suomen kielen apulaisprofessoriksi, ja vuoden 1980 alusta hänet kutsuttiin kotiyliopistonsa suomalais-ugrilaisten kielentutkimuksen ja yleisen kielitieteen henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi professoriksi. Tästä virasta hän jäi eläkkeelle keväällä 1986.

Akateemisiin luottamustehtäviin Eeva Kangasmaa-Minn ei varta vasten pyrkinyt, mutta hoiti niitäkin pätevästi tarpeen mukaan. Hän toimi Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen johtajana vuosina 1976–1978 ja humanistisen tiedekunnan varadekaanina 1979–1982. Turkulaisen Suomen Kielen Seura ry:n sihteerinä hän toimi vuosina 1964–1969. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hänet valittiin vuonna 1981.

Eeva Kangasmaa-Minnin julkaisutuotanto on monipuolinen ja ajatuksia herättävä. Toimiminen samaan aikaan kolmella eri tieteenalalla, fennistiikassa, fennougriistiikassa ja yleisessä kielitieteessä, toi tuttujenkin asioiden käsittelyyn uudenlaisia näkökulmia, varsinkin kun tieteelliseen ajatteluun liittyi vielä vahva luontainen pragmatiikan taju. Esimerkiksi sananmuodostusta kuvatessaan hän ei tyytynyt perinteisiin luokittelutapoihin, joissa johdinsuffiksit eroteltiin ja luokiteltiin toisaalta kantasanan, toisaalta johdoksen sanaluokan perusteella, vaan hän lähti tyyppi ja tapaus kerrallaan pohtimaan, mitä sanojen merkityksille käytännössä tapahtuu johtimia lisättäessä. Tämän pohjalta hän kehitteli oman luokittelunsa, jonka mukaan johtimet voidaan jakaa muuttajiin, muuntajiin ja modifioijiin. Erityisen kiinnostavina hän piti niitä johtoprosesseja, jotka vaikuttivat sanojen syntaktisiin ominaisuuksiin. Tämä oli innovatiivista ajattelua aikana, jolloin kielen muoto- ja lausetasot yleensä vielä pyrittiin näkemään omina, erillisinä kokonaisuuksinaan.

Eeva Kangasmaa-Minnin varhaisimmat tutkimukset, esimerkiksi Eerik Sorolaisen postillaa käsittelevä gradu ja Yhdysvalloissa laadittu, marin kielen aineistoon perustuva maisterintutkielma, käsitelivät aikamuotojen syntaktista käyttöä. Väi-

töskirjavaiheessa hän otti haltuunsa myös johtopin ja sijasyntaksin. Suomessa valmistuneen toisen tohtorinväitöskirjan aiheena oli marin genetiivin lauseopillinen käyttö. Aineistoa kertyi sen verran runsaasti, että työhön ilmestyi myös jatko-osa kolme vuotta myöhemmin.

Akateemisen opettajansa Paavo Ravilan tapaan Eeva Kangasmaa-Minn pohti lauserakenteen kuvauksen periaatteellisia kysymyksiä ja niiden heijastumista todellisen kieliaineiston rakenteeseen ja analyysiin. Hän selvitteli esimerkiksi lauseiden perusrakennetta, agenttirakenteita ja muita nominaalirakenteita, kiellon ilmaisemista ja lauseenjäsennyksen ongelmakohtia, muun muassa attribuuttien jäsentämistä, marin kielen kaksoisobjekteja sekä aspektin ilmaisemista suomen tyyppisessä kielessä, jossa ei ole selvästi erottuvaa morfologista aspektikategoriaa.

Eeva Kangasmaa-Minn oli monessa mielessä pioneeri. Hän oli Turun yliopiston ensimmäinen suomen kielen lehtorinviran haltija, Suomen ensimmäinen suomalais-ugrilaisesta kielentutkimuksesta väitellyt naistutkija ja Suomen ensimmäinen vakinaisesti professorinvirkaan nimitetty nainen

suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen alalla. Laajimmat tutkimuksensa hän kirjoitti englanniksi, mikä alalla ei ollut ollenkaan tavallista vielä 1960-luvulla. Oman tutkimuksensa ja opetuksensa luontevana perustana hänellä olivat uudet angloamerikkalaiset kieliteoriat, ensin amerikkalaistyyppinen strukturalismi, sitten generatiivinen transformaatiokielioppi ja sijakielioppi.

Ehkä parasta Eeva Kangasmaa-Minnissä oli kuitenkin hänen mutkaton ja lämminhenkinen yhteisöllisyytensä. Hän oli innokas ja älykäs keskustelija, joka yhä uudestaan onnistui yllättämään lähipiirinsä laajalla lukeneisuudellaan, erinomaisella muistillaan ja terävillä oivalluksillaan. Kaikenlainen tärkeily oli hänelle täysin vierasta, eikä hän häkeltynyt mistään. Kuvaava esimerkki tästä on eräs luennon aloitus sateisena syyspäivänä. Lattia luentosalin oven edustalla sattui olemaan märkä, jolloin sisään astuva professori liukastui ja putosi kaikkien kauhuksi istualleen. Ennen kuin kukaan ehti tehdä mitään, Eeva Kangasmaa-Minn hymähti kuuluvasti: "Mikä entré!" Sitten hän nousi rauhallisesti, käveli kuin kuningatar yleisönsä eteen ja aloitti luentonsa.

Kaisa Häkkinen

Eeva Kangasmaa-Minn
In memoriam

Professor Eeva Kangasmaa-Minn died in Turku on 4th June, 2008, after a long illness. She was born at Lempäälä near Tampere on 14th April 1919 and went to school in Turku. She then studied Finnish and Finno-Ugric languages at the University of Turku under Professor Paavo Ravila, graduating with a master's degree in 1945. After working as a teacher at the Turku Lyceum for Girls for a couple of years, she decided to return to the university to continue her studies.

In 1951 she travelled to the United States on an ASLA scholarship, and after a year studying at Yale University she went on to the University of Indiana at Bloomington, where a group of Estonian and Hungarian émigrés were engaged in research into the Finno-Ugric languages. As the project, led by Professor Thomas A. Sebeok, had the services of a native speaker of Mari, Eeva Kangasmaa became a specialist in that language, writing both her master's dissertation and her doctoral thesis in this field.

It was also in the United States that Eeva Kangasmaa met the Korean-born mathematician Hokee Minn, whom she married in 1954. They had two children, Christina and Heikki. Hokee Minn stayed in the United States to work when the rest of the

family moved to Turku in 1956. From then onwards Eeva Kangasmaa-Minn's career centred upon the University of Turku, where she began as a lecturer in Finnish, became associate professor and was then offered a personal extraordinary chair in Finno-Ugric and general linguistics in 1980. She was invited to membership of the Finnish Academy of Science and Letters in 1981.

Eeva Kangasmaa-Minn's earliest research was concerned with the uses of the tense forms of verbs, but by the time of her doctoral thesis the emphasis had shifted to word formation and the syntactic use of case forms. Her theoretical frame of reference was initially American structuralism, but later she adopted the more recent Anglo-American linguistic theories, most notably transformational-generative grammar and case grammar.

Eeva Kangasmaa-Minn was a unifying force in her own department, a marvellous conversationalist who never failed to surprise those around her with the breadth of her reading, the excellence of her memory and the sharpness of her observations. She proved with her own example that a lively intellect and an open attitude to life will inevitably generate both scientific innovations and esteem in the eyes of others.

Obituary by Kaisa Häkkinen

J. Johan Lindberg

* 18.9.1921 † 28.6.2008

Polymeerikemian tutkimuksen ja teknologian pitkäaikainen kehittäjä ja vaikuttaja, Professori J. Johan Lindberg kuoli 28. päivänä kesäkuuta 2008. Hän oli syntynyt Helsingissä 18. päivänä syyskuuta 1921. Hänen elämäntyönsä aktiivisena tutkijana, opettajana ja asiantuntijana lukuisissa kotimaisissa ja kansainvälisissä tehtävissä oli mittava.

Kirjoitettuaan ylioppilaaksi Ruotsalaisesta Normalilyseosta, Helsingissä, 1940 hän suoritti asevelvollisuuden ja oli jatkosodassa rintamapalveluksessa. Hän aloitti kemian opinnot Helsingin Yliopistossa vuonna 1945 ja suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon vuonna 1951, lisensiaatin tutkinnon vuonna 1954 sekä sai filosofian tohtorin arvon vuonna 1957. Lindbergin väitöskirjan otsikko oli *On the hydrogen bond formation of some model compounds related to lignin*. Jo tuolloin Lindberg osoitti paitsi olevansa taitava fysikokemisti myös olevansa syvästi kiinnostunut suomalaisille merkittävästä biopolymeeristä, ligniinistä. Kiinnostus puukemiaan oli peräisin Lindbergin opettajalta professori Terje Enkvistiltä. Lindberg toimi useissa opetus- ja tutkimustehtävissä Helsingin yliopistossa 1951–65, ja fysikaalisen kemian apulaisprofessorina TKK:ssa vuosina 1965–67. Väitöskirjansa valmistumisen jälkeen Lindberg tutki monipuolisesti orgaanisten malliyhdisteiden fysikaaliskemiallisia ominaisuuksia. Ligniinin malliyhdisteistä oli loogi-

nen tie edetä itse makromolekyylisen ligniinin tutkimuksiin, kun tutkimuslaitteiden kehitys antoi siihen mahdollisuudet.

Kun polymeerikemian professuuri perustettiin Helsingin yliopistoon, viran alaksi määriteltiin "puun ja muovien kemia". Lindberg oli alan ensimmäinen professori vuosina 1967–74. Myöhemmin viran ala täsmennettiin polymeerikemiaksi, ja Lindberg oli edelleen tässä virassa 1974–87. Tuolloin puun ja muovien kemia oli itsenäinen laitos, ja Lindberg toimi sen esimiehenä laitoksen perustamisesta eläkkeelle jäämiseensä asti. Nykyinen polymeerikemian laboratorio jatkaa Lindbergin perinnettä osana Helsingin yliopiston kemian laitosta.

Lindberg oli aktiivinen ja innostava opettaja. Polymeerikemian ollessa Suomessa uusi opetus- ja tutkimusala Lindberg paneutui huolella alan opetuksen luomiseen ja kehittämiseen Hän organisoi lukuisia luentosarjoja ja opetusohjelmia ja kirjoitti alan oppikirjoja. Lindbergin innostavat luennot saivat monet opiskelijat valitsemaan hänen edustamansa uuden kemian alan pääaineekseen. Väitöskirjatöiden ohjaajana Lindberg edusti valistunutta akateemisen vapauden puoltajaa. Tutkijat saivat testata työn aikana esiin nousseita uusia ideoita, mikä antoi intoa perustutkimukselle. Ongelmien kohdatessa Lindbergiltä sai aina mennä kysymään kokeneen neuvoa. Lindbergillä oli poikkeuksellisen laaja tietovarasto. Polymeerikemian laitoksella

oli sanonta ”Kysy Lindbergiltä, se mies tietää ihan mitä vaan”.

Professorina Lindberg kasvatti tutkimusryhmän, joka nopeasti saavutti kansainvälistä mainetta useilla polymeerikemian osa-alueilla. Luonnonpolymeereista painopiste siirtyi polymeerien syntetiikkaan ja polymeerien karakterisointiin fysikaaliskemiallisilla menetelmillä.

Polyoksifenyleenit olivat eräs ensimmäisiä syntetisiä polymeereja, joita Lindbergin tutkimusryhmä syntetisoi ja tutki laajasti. Merkittävä tutkimuskohde olivat polymeerimolekyylien segmentaaliset liikkeet ja faasitransitiot, joiden tutkimuksiin kehitettiin elektronispin resonanssiin perustuva spin-leimaus menetelmä. Myös ydinmagneettista resonanssia sovellettiin molekulaaristen liikkeiden tutkimuksiin. Elektronisesti johtavien polymeerien alalla Lindberg teki myös pioneerityötä. Polymeeriteknologian kehittyessä Suomessa Lindberg osallistui aktiivisesti alan asiantuntijoiden koulutukseen ja tutkimustulosten soveltamiseen muoviteollisuuteen. Siten Lindberg oli edelläkävijä akateemisten ja teollisten tutkijoiden yhteistyön kehittämisessä Suomessa.

Lindberg oli myös yhteiskunnallinen vaikuttaja. Vain joitain mainintoja on mahdollista tehdä hänen monipuolisesta toiminnastaan. Lindberg toimi mm. Maanpuolustuksen tieteellisessä neuvottelukunnassa, Suomen ja Neuvostoliiton tieteellis-tek-

nissä yhteistyökomiteassa, IUPAC:n makromolekyylikemian jaostossa, NORDFORSK:issa ja ESF:ssa. Hän jopa hoiti Keksijäjärjestöjen keskusjärjestön puheenjohtajuutta 80-luvun lopulla ja oli samana aikana vastaavan kansainvälisen järjestön varapuheenjohtaja. Lindberg organisoi 1972 Helsingissä pidetyn polymeeritieteen merkittävän kansainvälisen kokouksen, ”IX IUPAC Symposium on Macromolecules”.

Lindberg oli mm. Suomen Tiedeseuran, Svenska tekniska vetenskapsakademiens i Finlandin, Suomalaisen Tiedeakatemian (1982), Teknillisten Tieteiden Akatemian ja Royal Society of Chemistryn jäsen. Hänelle myönnettiin 1988 Åbo Akademin kunniatohtorin arvo ja myös lukuisia muita suomalaisia ja kansainvälisiä palkintoja ja arvonimiä vuosien varrella.

Lindbergin tieteellinen tuotanto käsittää noin 250 julkaisua ja 30 patenttia. Hän oli kirjoittajana mukana kuuden oppikirjan laadinnassa. Tieteellisissä julkaisuissa luonnon polymeerien ohella tärkeitä aiheita olivat esim. korkeita lämpötiloja kestävät ja johdepolymeerit sekä polymeerien karakterisointi spektroskooppisin ja reologisin menetelmin.

J. Johan Lindberg oli erittäin pidetty ja innostava opettaja. Hän ei vierastanut mitään uusia aiheita, päinvastoin. Hän myös osasi tartuttaa innostuksensa opiskelijoihin. Sadat nykykemistit muistavat opettajaansa kiitollisuudella.

Pertti Törmälä
Heikki Tenhu

Professor J. Johan Lindberg, for long an influential figure in polymer chemistry and technology, died on 28th June 2008. He was born in Helsinki on 18th September 1921 and carried out his substantial life's work as an active researcher and teacher and an expert advisor in many capacities at home and abroad.

Having matriculated from the Swedish Normal School in Helsinki in 1940, he completed his national service and fought at the front in the Continuation War of 1941-44, before entering the University of Helsinki in 1945 to study chemistry. He gained the degree of Candidate in Philosophy in 1951, Licentiate in Philosophy in 1954 and Doctor of Philosophy in 1957. His doctoral thesis was entitled *On the hydrogen bond formation of some model compounds related to lignin*. It was apparent even at that stage that not only was he a skilful physicochemist but he also had a deep interest in a biopolymer of particular significance to the Finns, namely lignin. This interest in the chemistry of wood was something that he had acquired from his teacher, Professor Terje Enkvist.

Having occupied various teaching and research positions at the University of Helsinki over the period 1951-65, Lindberg was associate professor of physical chemistry at Helsinki University of Technology in 1965-67. Following the completion of his doctoral thesis, he studied the physicochemical properties of a large number of organic model compounds. The model compounds related to lignin also provided a logical approach to the study of macromolecular lignin itself once the necessary research equipment had been developed.

When a chair in polymer chemistry, officially designated as "the chemistry of wood and plastics", was created at the University of Helsinki, Lindberg became its first holder, for the period 1967-74, continuing in the same position after its re-designation as a chair in polymer chemistry until 1987. At that stage the chemistry of wood and plastics constituted a separate department within the university, and Lindberg was head of that department from its inception until his retirement. Nowadays the Labo-

ratory of Polymer Chemistry continues the tradition initiated by him as one part of the Department of Chemistry.

Lindberg was an active and inspiring teacher, and put a great deal of effort into creating and development of teaching in polymer chemistry at a time when this was quite a new field in Finland. He arranged numerous lecture courses on the subject, devised syllabuses and wrote textbooks, and it was on account of his encouraging lectures that many students came to choose this new field of chemistry as their main subject. As a supervisor of doctoral theses he represented an enlightened defender of academic freedom, and allowed research students to test the new ideas that had arisen in the course of their work, which often inspired further basic research. When problems arose one could always go and ask him for advice, as he had quite an exceptional store of knowledge. There was a saying in the Department of Polymer Chemistry, in fact, that "If you don't know, ask Lindberg. There are few things that that man doesn't know."

As a professor, Johan Lindberg trained a research team that quickly gained international renown in many fields of polymer chemistry, and gradually the emphasis shifted from natural polymers to synthetic ones and the characterization of polymers by physicochemical methods.

One of the first groups of synthetic polymers that Lindberg's team produced and studied extensively was that of the polyoxyphenylenes, and one significant object of research concerned the segmental movements and phase transitions of polymer molecules, for which purpose an electron spin resonance labelling method was developed. Nuclear magnetic resonance was also used for studying molecular movements. Electrically conductive polymers formed another field in which Lindberg carried out pioneering work.

With the development of polymer technology in Finland, Lindberg began to take an active part in the training of expert advisors and the applications of research results in the plastics industry. In this way he was able to occupy a pioneering role in de-

veloping collaboration between academic and industrial researchers within Finland.

Lindberg was also an influential figure in society at large, so that it is possible here to mention only a few of his numerous activities. Among others, he was a member of the Scientific Advisory Committee on Defence, the Finnish-Soviet Committee on Collaboration in Science and Technology, IUPAC's Section of Macromolecular Chemistry, Nordforsk and the ESF. He was even chairman of the Central Organization of Finnish Inventors' Societies in the late 1980s, acting at the same time as vice-chairman of the corresponding international organization. He also arranged the highly significant "IXth IUPAC Symposium on Macromolecules", held in Helsinki in 1972.

J. Johan Lindberg was a member of the Finnish Society of Sciences and Letters, the Swedish Academy of Engineering Sciences in Finland, the Finnish

Academy of Science and Letters (as of 1982), the Finnish Academy of Technology and the Royal Society of Chemistry. He was awarded an honorary doctorate by Åbo Akademi University in 1988 and received many international prizes and distinctions over the years.

Lindberg produced some 250 scientific publications and was granted 30 patents. He was also involved in the writing of six textbooks. Apart from natural polymers, the main topics of his scientific publications were heat-resistant polymers, conductive polymers and the characterization of polymers by spectroscopic and rheological methods.

J. Johan Lindberg was an inspiring and greatly appreciated teacher. He was not averse to new topics, on the contrary, and he had the gift of being able to inspire students with his enthusiasm. There are hundreds of chemists nowadays who will remember their teacher with gratitude.

Obituary by Pertti Törmälä and Heikki Tenhu

Niilo Peltola

* 30.11.1915 † 16.7.2008

Jyvaskylän yliopiston täysinpalvellut englantilaisen filologian professori Niilo Peltola kuoli 16. päivänä heinäkuuta Helsingissä 92-vuotiaana. Hän oli syntynyt 30. marraskuuta 1915 Lammilla.

Niilo Peltola tuli ylioppilaaksi Hämeenlinnan lyseosta vuonna 1934. Hän suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon Helsingin yliopistossa 1941 ja auskultoi normaalilyseoissa vuosina 1941–1945. Hänen ensimmäinen englannin kielen opettajantönsä (1945–1951) oli Munkkiniemen yhteiskoulussa, jossa oli tuolloin runsaasti Viipurista siirtyneiden evakkoperheiden lapsia – nuorelle kielenopettajalle varsin innostava opetuskohde ja haaste. Hänelle avautui pian vielä vaativampia kielenopettajan virkoja Helsingin ja Jyvaskylän normaalilyseoissa, joissa hän paneutui englannin kielen opetuksen käytäntöön ja teoriaan.

Vuodesta 1959 lähtien Niilo Peltola toimi pääasiassa korkeakouluissa englantilaisen kielitieteen viroissa. Hän työskenteli Helsingin yliopiston englantilaisen filologian assistenttina, dosenttina ja apulaisprofessorina vuosina 1961–1964, ja vuonna 1964 hänet nimitettiin silloisen Jyvaskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun eli nykyisen Jyvaskylän yliopiston englantilaisen filologian professoriksi. Tuolloin englannista oli jo tullut ylivoimaisesti suosituin vieras kieli Suomen kouluissa, ja pätevistä englannin kielen opettajista oli huutava pula.

Englannin opettajien määrää saatiin tuntuvasti lisätyksi siten, että kansakoulunopettajille tarjottiin tilaisuus käydä Jyvaskylän yliopistossa erityiskurssi, johon sisältyivät englantilaisen filologian cum laude approbatur -arvosana ja yhden lukukauden auskultointi. Koska Peltola oli erikoistunut sekä kielitieteeseen että pedagogiikkaan, tämä uusi opettajankoulutusmuoto uskottiin hänen vastuulleen.

Niilo Peltola suoritti pääasiallisen elämäntyönsä Jyvaskylän yliopistossa ja jäi professorin virasta täysin palvelleena eläkkeelle vuonna 1978. Hän oli kansainvälisesti arvostettu filologi, joka kykeni yhdistämään kielihistorialliseen tutkimukseensa kirjallisuuden ja kulttuurin perusteellisen tuntemuksen. Hänen väitöskirjansa käsitteli kielellisiä piirteitä varhaisessa amerikkalaisessa runoudessa, mutta myöhemmät tutkimukset kohdistuivat pääasiassa muinaisenglantilaisten tekstien, erityisesti Beowulf-runoelman, kieleen ja teemoihin. Nämä tieteelliset artikkelit toivat kirjoittajalleen runsaasti kansainvälistä tunnustusta. Peltolan vuonna 1972 kirjoittamaan Beowulfissa esiintyvän Grendel-hirviön taustoja käsittelevään artikkeliin *Grendel's Descent from Cain Reconsidered* viitataan edelleen.

Niilo Peltolan tieteellinen tuotanto ei kuitenkaan rajoittunut vain muinaisenglantiin. Hän pohdiskeli mm. 1300-luvulla kirjoitettujen Canterburyn tarinoiden henkilökuvausten yksityiskohtia ja

selvitteli intensifioivien adverbien käyttöä ja kehitystä kielen varhaisimmista vaiheista nykyenglantiin saakka. Hänen asiantuntemuksensa ylitti väkivaltan englannin kielen tutkimuksen rajat. Hän saattoi artikkeleissaan viitata Vanhan Testamentin hepreaan, vertailla germaanisten ja romaanisten kielten tapoja antaa painokkuutta ilmaisuille ja pohtia, miten keskiaikaisen taiteen perinne heijastui kirjallisissa teksteissä.

Professorin virkansa ohella Niilo Peltolalla oli lukuisia sivutoimia ja luottamustehtäviä. Hän toimi muun muassa Sotakorkeakoulun englannin kielen opettajana, Savonlinnan kieli-instituutin johtokunnan jäsenenä ja loppukuulustelujen pitäjänä sekä ylioppilastutkintolautakunnan jäsenenä. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hänet kutsuttiin vuonna 1978. Hän oli myös Uusfilologisen Yhdistyksen aktiivinen jäsen.

Niilo Peltola osallistui talvi- ja jatkosotaan ja oli sotilasarvoltaan yliluutnantti. Hänen harras-

tuksiaan olivat ennen kaikkea musiikki ja teatteri. Hän soitti viulua koulun ja osakunnan orkestereissa ja lauloi *Laulu-Miehissä* sekä Espoon Sotaveteraanien kuorossa. Hän oli lammilainen elämänsä loppuun saakka, vaikka asuikin pitkään Helsingissä. Hänen kotiseutuharrastuksestaan todistavat useat Lammin kotiseutulehdessä julkaistut tunnettujen lammilaisten elämäkertatiedot. Hän kirjoitti myös sanoituksen Martti Turusen säveltämään Lammin kotiseutulauluun (*Lapsuutein maisemissa*).

Niilo Peltola oli luonteeltaan mietiskelevä ja hiltetty tiedemies mutta myös erittäin ystävällinen, avulias ja hienotunteinen henkilö. Hän oli vieraanvarainen isäntä, joka saattoi kutsua suuren joukon kollegoja ja oppilaita samanaikaisesti kyläilemään kotitilalleen Lammilla. Hän oli aina valmis auttamaan ja neuvomaan nuorempia kollegoja ja tuki tutkimustyötä aloittelevaa jatko-opiskelijaa omista varoistaan maksamallaan apurahalla.

Matti Rissanen

Niilo Peltola, professor emeritus of English philology at the University of Jyväskylä, died on 16th July, 2008, at the age of 92. He was born in Lammi on 30th November, 1915. He took his matriculation examination at Hämeenlinna Lyceum and studied at the University of Helsinki. After graduation and teacher training, his first job as a teacher of English was at Munkkiniemi Secondary School in Helsinki. After a few years he moved to more demanding teaching jobs at the teacher training lyceums in Helsinki and Jyväskylä, specializing in the theory and practice of the teaching of English.

From 1959 on, Niilo Peltola worked at universities, first as an assistant, docent and associate professor of English philology at the University of Helsinki, and then in 1964 he was appointed professor of English philology at Jyväskylä Teacher Training College, which soon became the University of Jyväskylä. By that time English had become by far the most popular foreign language at secondary schools in Finland, and there was a serious shortage of competent teachers of English. As one solution to this problem, Jyväskylä initiated a special programme which consisted of intermediate degree studies in English philology and one semester's teacher training. Niilo Peltola was a specialist in both areas and it was therefore only natural that the responsibility for directing and developing this new system was given to him.

After holding the chair of English philology for one and a half decades, Niilo Peltola retired in 1978. He was an internationally renowned philologist who could combine excellent mastery of liter-

ature and culture with his studies of the history of English. His doctoral dissertation dealt with linguistic features in early American poetry, but his later research concentrated mainly on the language and themes of Old English texts, especially *Beowulf*. Some of his articles published in the 1970s are still quoted in *Beowulf* studies even today.

Niilo Peltola's research was not restricted to Old English, however. His studies ranged from the details of character description in Chaucer's *Canterbury Tales* to the types of intensifying adverbs from old to present-day English. His articles refer to Old Testament Hebrew, the variety of noun phrase structures in Germanic and Romance languages, and points of comparison between medieval painting and literary texts.

Niilo Peltola participated in the Winter War and the Continuation War in 1939–44, and he was an active member of Modern Language Society and a member of the Finnish Academy of Science and Letters from 1978 onwards. His favourite hobbies were music and theatre, and he played the violin in amateur orchestras and sang in choirs. Lammi, his home district, was always close to his heart, and although he lived Helsinki, he participated in local activities in Lammi in various ways even in his old age.

Niilo Peltola was a fairly quiet and pensive person but always friendly and helpful to his colleagues. He supported a young post-graduate student from his private resources and would sometimes invite a large number of colleagues and students to spend a day at his summer house – an old farm in Lammi.

Obituary by Matti Rissanen

**Niilo Peltola
In memoriam**

Sakari Piha

* 8.12.1919 † 31.7.2008

Sakari Piha syntyi 8.12.1919 Punkalaitumella opettajavanhempien kuudentena lapsena. Sisarusparvi kasvoi kymmenpäiseksi. Punkalaitumelta perhe muutti Tyrvälle, missä Sakari Piha kävi koulunsa ja kirjoitti ylioppilaaksi Tyrvään yhteiskoulusta talvisodan alla vuonna 1939. Hän osallistui sotiin monenlaisissa tehtävissä. Sodan jälkeen Sakari Piha aloitti farmasian opinnot Helsingin yliopistossa, josta hän valmistuikin farmaseutiksi vuonna 1945. Lyhyen työjakson jälkeen apteekissa hän jatkoi fysiologian ja biokemian opintoja ja valmistui filosofian kandidaatiksi ja maisteriksi Helsingin yliopistosta vuonna 1950. Väitöskirja valmistui vuonna 1957. Alkuun Sakari Piha toimi professori A. I. Virtasen tutkimustehtävissä Helsingin yliopiston fysiologian laitoksella assistenttina ja dosenttina (biokemia ja neurokemia).

Suomessa sodan jälkeen perustutkimuksen mahdollisuudet olivat rajalliset. Sakari Piha ymmärsi varhain, että kansainväliset yhteydet ovat välttämättömiä pienen maan tieteen ja tutkimuksen menestykselle. Nopeasti valmistumisensa jälkeen hän matkusti opinto- ja tutkimusmatkalle Englantiin, missä hän teki tutkimustyötä National Institute of Medical Research (NIMR) University of London (1953–1954), ja Neuvostoliittoon (1960). Sakari Pihan tutkimushankkeiden ja muun toiminnan kanalta merkittäviä olivat USA:ssa vietetyt vuodet (Columbia University, New York, 1962–1964 ja 1965).

Sakari Piha toimi lyhyen aikaa Turun yliopiston biokemian vs. professorina vuosina 1964–1966 ja Oulun yliopiston biokemian professorina hän aloitti vuonna 1966. Pihan aloittaessa Oulussa yliopisto oli nuori, alle kymmenvuotias. Monesta yliopiston perustoimintoihinkin kuuluvista asioista oli pula, ja vakiintuneita toimintamalleja ei ollut. Suunnittelutyötä ja resurssien hankkimista oli valtavasti. Tässä yliopiston rakennusvaiheessa professori Piha oli merkittävä toimija. Hän oli yliopiston konsistorin jäsen, toimi myös yliopiston vararehtorina (1968–1971) ja Acta Universitatis Ouluensis -sarjan päätoimittajana (1971–1985). Professori Piha toimi Oulun yliopiston ensimmäisen promootion (1972) promootioimikunnan puheenjohtajana ja toi Ouluun vanhat akateemiset promootioperinteet. Professori Piha jäi eläkkeelle 20-palvelusvuoden jälkeen vuonna 1985 Oulun yliopiston biokemian professorin virasta.

Professori Piha oli biokemian alan uranuurtajana Oulussa, hän oli biokemian laitoksen perustaja ja järjesti biokemian koulutuksen Oulun yliopistossa. Työssään professori Piha siirsi ja sovelsi paikallisiin oloihin ulkomailla oppimiaan hyviä käytänteitä. Oulussa ensimmäiset filosofian maisterit biokemiasta valmistuivat vuonna 1968. Ensimmäinen tohtorin väitös biokemian laitoksella oli vuonna 1971. Professori Piha kannusti opiskelijoita yhteistoimintaan, ja on paljolti hänen ansiotaan, että

opiskelijajärjestö Histoni perustettiin Oulun yliopiston biokemian opiskelijoiden ainejärjestöksi. Yliopiston alkutaipaleella biokemialla, kuten ei juuri muillakaan laitoksilla, ollut omia tiloja. Biokemian laitos toimi tilapäisissä parakkirakennuksissa ja laitos siirtyi nykyiselle paikalleen Linnanmaan kampukselle vuonna 1980. Professori Sakari Piha käytti paljon aikaa laitoksen tilojen suunnitteluun. Oman kertomansa mukaan laitoksen tilaratkaisujen mallina hän käytti Columbian yliopiston biokemian laitosta. Työ onnistui hyvin ja vielä kolmen vuosikymmenen kuluttua professori Pihan ehdotusten pohjalta tehdyt ratkaisut ovat toimivia. Jos meidän tänä päivänä tekemät ratkaisut ovat yhtä toimivia saman ajan kuluttua, olemme onnistuneet työssämme hyvin.

Professori Piha näki biokemian laaja-alaisena tulevaisuuden oppiaineena, joka käsittelee kaikkia elävän luonnon prosesseja ja biomateriaalista hyödyntämistä. Toimillaan hän pyrki kaikin tavoin luomaan mahdollisuuksia alan kehittymiselle Oulun yliopistossa. Selkeä näkemys siitä, että hän on oikealla asialla, johti ajoittain tiukkoihin kannanottoihin yliopistohallinnossa. Suurelta osin hänen aloitteestaan Oulun yliopistossa aloitettiin myös biofysiikan opetus. Professori Pihan oma tutkimus tuotti julkaisuja pääasiassa fysiologisen biokemian (erytropoiesin) ja neurokemian (polyamiinit) alal-

ta, ja hän oli erityisen innostunut neurokemian tutkimuksesta. Kaikkiaan hänen julkaisu-uettelossaan on noin 120 nimikettä.

Virkatyön ohella professori Sakari Piha edisti alan kehitystä paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Hän toimi Oulun biokemistiseuran puheenjohtajana (1971–1976), Suomen fysiologiyhdistyksen sihteerinä (1961–1968). Hän oli Suomen aivotutkimusseuran perustajajäsen sekä alan kansainvälisten järjestöjen jäsen. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hänet kutsuttiin vuonna 1973.

Maanpuolustustyö oli professori Pihalle hyvin tärkeä. Hän toimi Maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan (MATINE) Oulun paikallisjaoston varapuheenjohtajana/puheenjohtajana vuosina 1971–1986. Yhteiskunnallista ansioistaan professori Pihalle myönnettiin Suomen Leijonan komentajamerkki ja sota-ajan vapauden risti 4. luokka. Oulun yliopisto palkitsi pitkäaikaisen kehittäjänsä yliopiston hopeisella plaketilla. Sotilasarvoltaan hän oli yliluutnantti. Oulun yliopiston kokoelmiin kuuluvan professori Sakari Pihan muotokuvan on maalannut taiteilija Marjatta Tapiola.

Professori Sakari Piha kuoli Helsingissä heinäkuun 31. päivänä 2008. Oulun yliopisto arvostaa suuresti professori Sakari Pihan työpanosta tieteen ja Pohjois-Suomen hyväksi.

Lauri Lajunen
Kalervo Hiltunen

Professor Sakari Piha was born on 8th December 1919, the sixth child of parents who were school teachers in Punkaharju. Later the family moved to Tyrvää with their eventual complement of ten children and Sakari Piha attended Tyrvää Coeducational School, where he took his student matriculation examination in 1939, on the eve of the Winter War. After being involved in the war in a variety of capacities, he studied pharmacy at the University of Helsinki, graduating as a pharmacist in 1945. He then spent a brief period working in a pharmacy before returning to the same university to study physiology and biochemistry, in which he gained a master's degree in 1950 and completed his doctorate in 1957. He began his academic career as an assistant in Professor A. I. Virtanen's research group at the Department of Physiology, University of Helsinki, and as a docent in biochemistry and neurochemistry.

Opportunities for carrying out basic research were very limited in Finland during the post-war years, and Sakari Piha understood at an early stage that international contacts were essential for the success of science and research in such a small country. This led him to undertake study journeys soon after he had qualified, travelling first to England, where he worked at the National Institute of Medical Research (NIMR), University of London, in 1953–1954, and later to the Soviet Union in 1960. Also of importance for his research projects and other activities were the years that he spent at Columbia University, in New York, USA, in 1962–1964 and 1965.

Having been acting professor of biochemistry at the University of Turku for a short time in 1964–1966, Piha took up the position of professor of biochemistry at the University of Oulu in 1966. This was a very young university at that stage, having been founded less than ten years earlier, and had no established ways of working and suffered from a shortage of many of the essentials required for the basic functioning of such an institution. There was a great deal of work to be done in planning and in the acquisition of resources. Thus Professor Piha

became a significant figure at this stage in the construction of the new university. He was a member of the consistorium, served as vice-rector in 1968–1971 and was editor-in-chief of the publication series *Acta Universitatis Ouluensis* in 1971–1985. He was chairman of the organizing committee for the university's first degree conferment ceremony in 1972 and it was effectively he who brought the ancient academic traditions surrounding this ceremony to Oulu. He retired as professor of biochemistry in 1985 after 20 years of service to the University of Oulu.

Professor Piha was a pioneer of biochemistry in Oulu. He founded the department, organized its teaching and through his work transferred the excellent practices that he had learned abroad to it, adapting them to local conditions. The first holders of master's degrees in biochemistry graduated from Oulu in 1968, and the department held the public discussion of its first doctoral thesis in 1971. Professor Piha encouraged cooperation among the students and it was very much thanks to him that the university gained its own students' biochemical society, Histone. Like most units of the University of Oulu in its early days, the Department of Biochemistry had no premises of its own but was housed in prefabricated buildings for some time until it moved to the Linnanmaa campus in 1980. Professor Piha devoted a lot of time to the planning of the new department, modelling it, according to his own account, on that of Columbia University. His plans were very successful, and the department still finds the designs proposed by him to work extremely well thirty years after they were inaugurated. If the decisions we take today prove equally practical after the same length of time, we will have indeed been highly successful.

Professor Piha regarded biochemistry as a broad-based discipline of the future, capable of covering all the processes taking place in living nature together with questions of the human exploitation of biomaterials, and he did everything he could to create favourable circumstances for the development of the subject in Oulu. Indeed, his

conviction regarding the justness of his cause led to some sharp statements of opinion in the university administration from time to time. It was also very much at his instigation that teaching in biophysics began at the university. His own research led to publications mainly in physiological biochemistry (erythropoiesis) and neurochemistry (polyamines), and he was especially enthusiastic about research in the latter field.

Alongside his official work, Sakari Piha, did much to promote his field of science locally, nationally and internationally. He was chairman of the Oulu Biochemistry Society in 1971–1976, secretary of the Finnish Association of Physiologists in 1961–1968, a founder member of the Finnish Society for Brain Research and a member of numerous international organizations in his own field. He was invited to membership of the Finnish Academy of Science and Letters in 1973.

The national defence was a very important matter for him, and he was vice-chairman or chairman of the Oulu branch of the Scientific Advisory Committee on Defence for the whole period 1971–1986. He was awarded the medal of a Commander of the Order of the Lion of Finland in recognition of his contribution to society at large and the Cross of Freedom (4th class) for his wartime activities. He achieved the military rank of a first lieutenant. He was also presented with the university's silver plaque in gratitude for his long-standing contribution to its development, and his portrait, painted by Marjatta Tapiola, hangs in the university's collection.

Professor Sakari Piha died in Helsinki on 31st July, 2008. The University of Oulu recalls with warm respect his work on behalf of science and for the good of Northern Finland.

Obituary by Lauri Lajunen and Kalervo Hiltunen

Juhani Paatela

* 5.12.1917 † 23.9.2008

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen MTT:n entinen ylijohtaja, aikaisemmin Helsingin yliopiston kasvinviljelytieteen professori Juhani Paatela kuoli 23. syyskuuta 2008 Helsingissä 90-vuotiaana.

Juhani Paatela syntyi 5. joulukuuta 1917 Tampereella professoriperheeseen. Hän kirjoitti ylioppilaaksi Helsingin Suomalaisesta Lyseosta. Asepalveluksen jälkeen hän osallistui sekä talvi- että jatkosotaan. Sotien välissä hän suoritti RUK:n kurssin, yleni sodan aikana luutnantiksi ja myöhemmin kapteeniksi. Sotavuosina hän myös opiskeli Helsingin yliopiston maatalous- metsätieteellisessä tiedekunnassa MMK- ja agronomintutkinnot.

Paatela aloitti työuransa vuonna 1945 Maatalouskoelaitoksella (nyk. MTT) Tikkurilassa erilaisissa tutkimustehtävissä. Hän väitteli vuonna 1947 aiheesta *On the possibilities of growing oil flax in Finland*. Näinä vuosina Paatela tutki ja julkaisi väitöskirja-aiheen lisäksi uusien tekohermonivalmisteiden sopivuutta öljypellavan rikkakasvintorjuntaan ja julkaisi vuonna 1949 Eurooppaan ja USA:han Minnesotan yliopistoon tehdyn opintomatkan tuloksena raportin ristisiihtöisten viljelykasvien uusista jalostusmenetelmistä.

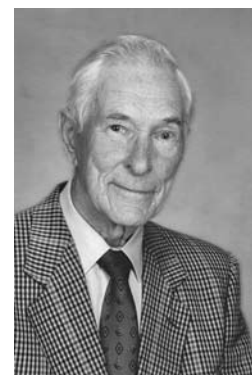
Paatela siirtyi vuonna 1951 Helsingin yliopistoon kasvinviljelytieteen laitokselle. Samana vuonna toteutettiin koko Suomen kattava nurmitutki-

mus, jonka Paatela johti ja julkaisi neljänä laajana nurmien viljelytekniikkaa koskevana julkaisuna 1953. Samaan aiheeseen liittyi tutkimus heinänurmiemme botanisesta koostumuksesta.

Paatela sai vuonna 1954 nimityksen kasvinviljelytieteen professoriksi. Hän toimi samalla vuoteen 1958 saakka Teknillisen korkeakoulun maanviljelysopin erityisopettajana ja oman tiedekuntansa puutarhatieteen vt. professorina 1956–1958.

Juhani Paatela oli aktiivinen, pidetty opettaja ja opintojen ohjaaja. Hänen yliopistoaikansa oli toisen maailmansodan jälkeistä maatalouden suurta muutuskautta. Kasvinviljelyssä siirryttiin asteittain kotovaraispainotteisesta viljelytavasta tehokkaaseen viljelykasvien satokapasiteetin täyteen hyödyntämiseen uusien lajikkeiden sekä kemiallisten lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käytön avulla. Ihmis- ja hevosvoima korvattiin koneilla. Suomeen muutoksen perustiedot ja keinot saatiin muualta, mutta pohjosiin olosuhteisiimme soveltuvat lajikkeet ja viljelytekniikka piti tuottaa ja tutkia itse. Maatalouden kehitystä auttoivat nopeasti laajeneva alan teollisuus ja kauppa.

Paatela oli ajan hermolla. Hän oli erityisen kiinnostunut kasvinjalostuksen mahdollisuuksista, joista hän myös luennoi, kunnes tiedekuntaan saatiin kasvinjalostuksen professuuri vuonna 1968. Hän korosti luennoissaan maamme viljelyolojen

alueellisten erojen asettamien erityisvaatimusten huomioimista viljelyn varmuuden ja hyvän, laadultaan moitteettoman sadon takaamiseksi.

Laitoksen tutkimustoiminnassa olivat tärkeitä jatko-opiskelijat professorin tiukassa ja innovatiivisessa ohjauksessa. Paatela piti tärkeänä viljelyvarmuuden reunaehtojen tutkimista eri oloissa. Ilmatieteellisenä parametrina tuli käyttöön eri lajikkeiden lämpötilasummavaatimus kuvaamaan niiden sopivuutta eri alueille. Toinen aihe ryhmä oli viljelykasvien kilpailu kasvutilasta, mikä käsitti sekä lajin sisäisen että lajien välisen kilpailun (puhtaat kasvustot, kasviseokset, rikkakasvit).

Paatela toimi tiedekunnan varadekaanina ja dekaanina 1969–1973. Hän ajoi voimakkaasti tiedekunnan opettajien lisäämistä kattamaan koko maataloussektorin uudenaikaisen alueen, agribusiness-järjestelmän, mihin kuuluvat maatalouden perustuotannon ja elintarviketuotannon lisäksi niihin liittyvä teollisuus ja kauppa. Uusia oppiaineita tulikin varsinkin talouteen ja liiketalouteen, puhumattakaan koko elintarviketieteiden osaston syntymisestä ja asettumisesta tiedekuntaan ja Viikkiin. Näin tiedekunta sai uudet mahdollisuudet katkaa opetuksessa ja tutkimuksessa koko maatalous- ja elintarvikeketjun.

Paatela sai dekaanin tehtävien lisäksi monenlaisia korkeakoulu- ja opiskelijamaailmaa koskevia vastuita, sekä runsaasti myös muita, varsinkin maatalouteen liittyviä luottamustehtäviä. Hän oli myös jo nuoresta tutkijasta lähtien innokas osallistumaan sekä kotimaisten että kansainvälisten maatalouden tieteellisten yhteisöjen toimintaan. Jälkimmäisistä mainittakoon Euroopan kasvinjalostustutkijoiden Liiton EUCARPIA:n ja Euroopan Perunantutkimusyhdistyksen EAPR:n hallituksen jäsenyys sekä Pohjoismaiden Maataloustutkijain Yhdistyksen NJF:n Suomen osaston sihteeriys ja puheenjohtajuus.

Juhani Paatela kutsuttiin Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi vuonna 1971. Pohjoismaisten tieteellisten seurojen jäsenyyksiä olivat Lundin kuninkaallisen fysiografisen seuran jäsenyys vuonna

1974 ja Ruotsin kuninkaallisen metsä- ja maatalousakatemian jäsenyys vuonna 1986.

Juhani Paatelan työuraan tuli uusia haasteita, kun hänet joulukuussa 1973 nimitettiin Maatalouden tutkimuskeskuksen ylijohtajaksi. Tutkimuslaitosta oltiin siirtämässä ahtaaksi käyneestä Tikkurilasta valtion maatilalle Jokioisiin. Lopputuloksena MTT sai Paatelan johdolla erinomaiset puitteet monipuoliseen maataloutta palvelemaan soveltavaan tutkimukseen sekä Jokioisilla että maakuntien koaseilla.

Paatela tarvittiin MTT:n aikana edelleen moninlaisiin maataloutta koskeviin julkisiin luottamustoimiin. Näiden lisäksi hän oli useiden yksityisten maataloudellisten säätiöiden ja elinkeinoelämän tutkimusyksiköiden hallituksissa. Pysyvä dokumentti on hänen johdolla tehty 5-osainen tietoteoskokonaisuus *Tuottava Maa: Viljelijän Tietokirja*, joka ilmestyi 1976–1978. Juhani Paatela jäi eläkkeelle ylijohtajan virasta vuonna 1984.

Juhani Paatelan koko ammattiuraa leimasi hänen ainutlaatuinen tietokapasiteettinsa, mihin liittyi suurten linjojen hallinta ja selkeä, innovatiivinen päämäärätietoisuus. Nämä ominaisuudet yhdistyneinä erinomaisesti sosiaaliin avuihin tekivät hänestä laaja-alaisen asiantuntijan, jota jatkuvasti tarvittiin koko maatalous- ja elintarvikektorin alueella.

Juhani Paatelan harrastukset ovat vielä oma lunksa. Hänen nuoruutensa harrastus oli kaitafilmaus. Hän osallistui kansainvälisiin UNICA:n kilpailuihin ja voitti I palkinnot 1956 ja 1957. Innokkanaan lintuharrastajana hän erikoistui myös äänittämään Suomen laululintujen ääniä. Tuloksena oli Leo Lehtosen ja Teuvo Suomisen kanssa yhdessä julkaistu *Laulava lintukirja* (1963). Iän karttuessa golfin pelaaminen oli hänen tärkein harrastuksensa. Siitäkään hän ei selvinnyt ilman tieteellistä otetta, sillä eläkevuosien tutkimusten tuloksena ilmestyi vuonna 2005 yhdessä Christian Lagerstedtin ja Elise Järvisen kanssa opaskirja *Urheilunurmikoiden perustaminen ja hoito*.

Eero Varis

Juhani Paatela, former director-general of MTT Agrifood Research Finland and previously professor of crop husbandry at the University of Helsinki, died in Helsinki on 23rd September 2008 at the age of 90 years.

Born in Tampere on 5th December 1917, he matriculated from the Finnish Lyceum in Helsinki. After completing his statutory military service he fought in the Winter War and Continuation War in 1939–1944. He also studied for his M.Sc. in the Faculty of Agriculture and Forestry at the University of Helsinki during those years.

He began his working career with the Agricultural Research Centre (now Agrifood Research Finland) at Tikkurila in 1945 and completed his doctoral thesis *On the possibilities of growing oil flax in Finland* in 1949. He also published studies on the suitability of artificial hormone preparations for weed control in oil flax cultivation and on new methods for breeding cross-fertilizing crops, the latter as a result of study tours in Europe and time spent at the University of Minnesota in the U.S.A.

Paatela moved to the Department of Crop Husbandry at the University of Helsinki in 1951, and in the same year took charge of a research project on ley husbandry extending over the whole of Finland. On the basis of this material he produced four major publications on ley management practices in 1953. He also studied the botanical composition of Finnish leys.

He was appointed professor of crop husbandry in 1954 and at the same time worked as an instructor in agriculture at Helsinki University of Technology and as acting professor of horticulture in his own faculty until 1958.

Juhani Paatela's time at the university coincided with the great changes in agriculture experienced in Finland in the post-war era, as greater efficiency in the exploitation of the yield capacity of agricultural crops was sought through the introduction of new crop varieties and the use of chemical fertilizers and pesticides. New machinery was introduced to replace human labour and horses.

The basic knowledge and methods for these advances were introduced from elsewhere, but suitable cultivars and management practices for use in the north had to be developed separately in Finland. This progress in agriculture was largely made possible by the rapid expansion of the related industry and commerce.

Paatela was especially interested in plant breeding possibilities and lectured on this topic until the faculty gained a professorship in this subject in 1968. In his lectures he emphasized the need to take account of regional differences in growing conditions within Finland in order to ensure the reliability and quality of crops.

In the research work that he carried out together with his postgraduate students, Paatela attached particular importance to the study of the boundary conditions for achieving crop reliability in different circumstances. He introduced the use of the temperature sum as a meteorological parameter for judging the suitability of given crops or cultivars for a particular area. Another group of topics concerned competition in crop stands, both within and between species (pure stands, mixed crops, weeds etc.).

Paatela was vice-dean and then dean of the faculty in 1969–1973, during which time he advocated an increase in teaching staff to cover the whole agricultural sector, namely agri-business, including not only basic agricultural production but also related aspects of industry and commerce. This meant that new subjects emerged in economics and business economics, not to mention the whole area of food science and its inclusion in the faculty and location at the Viikki site. This left the faculty better equipped to cover the whole agricultural and food chain in its teaching and research.

Paatela was enthusiastically involved in the work of both Finnish and international scientific societies in his field from the early days of his research career and was frequently on the committees of these. The international societies included the European Association for Research on Plant

Breeding (EUCARPIA), the European Association for Potato Research (EAPR) and the Nordic Association of Agricultural Scientists (NJF).

Juhani Paatela was invited to membership of the Finnish Academy of Science and Letters in 1971, of the Physiographic Society of Lund and of the Royal Swedish Academy of Forestry and Agriculture, both in Sweden.

Paatela was appointed director-general of MTT (Agrifood Research Finland) in 1973, just as the organization was moving from the outskirts of Helsinki to a state-owned agricultural estate at Jokioinen. Under his guidance it developed excellent facilities for a wide variety of applied agricultural research both at Jokioinen and at the regional experimental stations. He retired from this position in 1984.

Throughout his working career Paatela was needed for numerous honorary and representative positions in the public or commercial sphere. His work in all these connections was marked by an immense capacity for absorbing information combined with a clear picture of the overall outlines of

the policies involved and a distinct, innovative view of the goal to be aimed at. These characteristics combined with excellent social qualities made him well adapted for a broad range of expert advisory work throughout the agriculture and foodstuffs sector of the economy.

Juhani Paatela's hobbies and interests are another matter. His overriding interest in his youth was amateur film-making, in which he took part in the UNICA international competitions, taking first prize in 1956 and 1957. Being a keen ornithologist he specialized in recording Finnish bird songs. This resulted in a joint publication with Leo Lehtonen and Teuvo Suominen, *Laulava lintukirja* (The Singing Bird Book, 1963). With advancing age he took up golf and this became his principal interest. But again he couldn't resist the temptation to adopt a scientific approach, so that this research topic of his retirement years culminated in the handbook *Urheilunurmikoiden perustaminen ja hoito* (Laying and management of lawns for sports purposes, 2005), written together with Christian Lagerstedt and Elise Järvinen.

Obituary by Eero Varis

Raimo Lehti

* 4.10.1931 † 30.10.2008

Teknillisen korkeakoulun matematiikan professori Raimo Lehti kuoli lokakuun 30. päivänä Helsingissä. Hän oli 77-vuotias, syntynyt 4. lokakuuta 1931 Viipurissa.

Raimo Lehti kirjoitti ylioppilaaksi Helsingissä vuonna 1952, valmistui filosofian kandidaatiksi Helsingin yliopistosta 1957 ja väitteli tohtoriksi jo seuraavana vuonna.

Matematiikan ohella Lehti opiskeli tähtitiedettä, joka aluksi houkutti häntä matematiikkaa enemmän. Vuosina 1957–62 hän toimi Helsingin yliopiston tähtitornin observaattorina, mutta sen jälkeen matematiikka vei työuralla voiton. TKK:n apulaisprofessoriksi Lehti nimitettiin vuonna 1964 ja matematiikan professoriksi vuonna 1967. Lehti jäi eläkkeelle vuonna 1989.

Lehden professorin uran alkuun osuivat 1960- ja 1970-lukujen vaihteen poliittisesti kiihkeät vuodet. Lehti tuli tunnetuksi korkeakoulujen ”mies ja ääni” -periaatetta vastustavan professoririntaman aktiivijäsenenä, korkeakoulusodan tykkimiehenä, kuten hän itse myöhemmin rooliaan luonnehti. Taistelun tiimellyksessä syntyneen Professoriliiton puheenjohtaja Lehti oli vuosina 1973–78.

TKK:ssa Lehti oli Yleisen osaston johtaja 1968–71. Henkilönä hän oli pidättyvä, mutta karismaattinen ja huumorintajuinen, opettajana arvostettu. Syvällisimmätkin matematiikan luentonsa hän valmisteli niin perusteellisesti, että saattoi pyytää

yleisöltään anteeksi, kun joutui kesken hankalan todistuksen poikkeuksellisesti tukeutumaan muistiinpanoihinsa.

Pitkäaikaisen tiedehistorian harrastuksensa pohjalta Lehti käynnisti 1980-luvulla tieteen historian ja filosofian opetuksen TKK:ssa. Luentosarjasta tuli suurmenestys, joka keräsi yleisöä TKK:n ulkopuoleltakin. Lehti jatkoi luentosarjaa vielä eläkkeelle jäätyään vuoteen 2000 asti.

Lehti kutsuttiin alustajaksi moneen tieteen filosofiaa, historiaa ja tiedepolitiikkaa pohtineeseen seminaariin. Vuosikymmenien mittaan syntyneet esitelmät tuottivat syvennettyinä ja laajennettuina teoksia, jotka toivat kirjoittajalleen tunnustusta, kuten Tieto-Finlandia kunniaininnan, Vuoden tiedekirjapalkinnon, Valtion tiedonjulkistamis-palkinnon ja Kordelinin säätiön palkinnon. Suuren yleisön tuntemaksi Lehti tuli myös radioesitelmöitsijänä. Suorassakin radiolähetyksessä häntä kuultiin selostamassa ensimmäisen Sputnikin liikkeitä lokakuussa 1957.

Lehti oli Ursan jäsen 1950-luvulta ja sen puheenjohtaja kahdesti. Ursa kutsui hänet kunniajäsenekseen vuonna 1996. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi Lehti kutsuttiin vuonna 1982.

Tieteenhistorioitsijana ja tietokirjailijana Raimo Lehti oli kriittinen ja selkeä. Mukaansa tempaavaan tyyliin hän tavoitteli sekä ajatuksen ydintä että laajoja kaaria. Kirjassaan *Tähtiä ja ihmisiä* (1996)

hän lausui tähtitieteen historiallista ja tieto-opillista merkitystä pohtiessaan:

”Tähtiin ei voi tarttua, niitä ei voi liikuttaa eikä niistä voi rakentaa taloja, ja niinpä tähtitieteellisen tiedon saamisen menetelmät ovat välttämättä yksipuolisempia ja pelkkää katselemista korostavam-

pia kuin maanpäällinen elämämme yleensä on. Otaksun, että monien tietoteoreettisten ja tieteentilosophisten näkemysten juurena on tosiasia, että juuri tämä ’kaukaa katselemiseen’ rajoittuva tiede on niin kauan antanut suorastaan tieteellisen tiedon paradigman.”

Juhani Pitkäranta

Raimo Lehti, professor of mathematics at Helsinki University of Technology, died on 30th October, 2008, at the age of 77 years. He was born in Vyborg on 4th October, 1931, and matriculated from a school in Helsinki in 1952, after which he gained his candidate's degree from the University of Helsinki in 1957 and his doctorate the following year.

Lehti studied astronomy as well as mathematics, and it was the former that attracted him more at first. Thus his first university position, in 1957–1962 was at the university's observatory. It was mathematics that won out as far as his career was concerned, however, and he was appointed associate professor of mathematics at Helsinki University of Technology in 1964 and professor in 1967. He retired from the latter post in 1989.

The early years of Lehti's professorial career in the 1960s and 1970s coincided with the period of political unrest, and he became well-known as an active member of the group of professors who were opposed to the "one man, one vote" principle. In his own words, he had become "a gunner in the war of higher education". In the spirit of that battle, Lehti held the position of chairman of the Professors' Union in 1973–1978.

Lehti was head of the Department of General Studies at Helsinki University of Technology in 1968–1971. As a person, he was reserved but charismatic, and had a good sense of humour. He was so thorough about preparing even the most profound of his lectures that he was apt to apologize to his audience on the rare occasions when he had to consult his notes in the middle of a particularly difficult proof.

As a result of his long-standing interest in the history of science and learning, he started courses in the philosophy and history of science at Helsinki University of Technology in the 1980s, and his lectures on this subject were such a success that

they attracted listeners from outside the university as well. In fact he continued lecturing on this topic even after he had retired, up to the year 2000.

Lehti was an invited speaker at numerous seminars on the philosophy and history of science or on science policy, and was able to expand on his lectures to produce books on the subject, which earned him the Scientific Book of the Year Prize, the State Prize for the Popularization of Science, the Kordelin Foundation Prize and an honourable mention in the annual competition for non-fiction books in Finland. He also became known to a wider public through his radio talks, and for his live commentary on the journey of the first Sputnik in October 1957.

Lehti was a member of the astronomical society *Ursa* in the 1950s and was its chairman on two occasions. He was made an honorary member in 1996. He became a member of the Finnish Academy of Science and Letters in 1982.

Raimo Lehti's writings on the history of science and other scientific topics were lucid and often critical, and his captivating style had the quality of going to the heart of each topic as well as describing its broad outlines. In his book *Tähtiä ja ihmisiä* (Stars and Men, 1996) he summed up his deliberations on the significance of astronomy for the history of learning in the words:

"You can't take hold of the stars. You can't move them around, nor can you build houses out of them, and so the methods of knowledge acquisition in astronomy are of necessity simpler and more reliant on visual observation than is usually the case with things terrestrial. I imagine that many views expressed regarding information theory and the philosophy of science are grounded in the fact that it is precisely this science that is restricted to 'looking at things from afar' that has for such a long time provided the whole paradigm for scientific knowledge."

Obituary by Juhani Pitkäranta

Marjatta Wis

* 20.6.1915 † 4.11.2008

Germaanisen filologian täysinpalvellut professori Marjatta Wis (s. Tissari) kuoli marraskuun 4. päivänä 2008 Helsingissä 93 vuoden ikäisenä. Hän oli syntynyt Lohjalla kesäkuun 20. päivänä 1915. Suoritettuaan vuonna 1934 ylioppilastutkinnon Helsingin Tyttönormaalilyseossa hän ryhtyi opiskelemaan Helsingin yliopistossa romaanista ja germaanista filologiaa. Hän valmistui filosofian maisteriksi vuonna 1940 – silloin vielä romaaninen filologia pääaineenaan. Kun hän myöhemmin teki uransa germaanisen filologian viroissa, molemmat oppiaineet olivat kuitenkin tasavahvat, ja juuri tämä monipuolisuus oli ominaista hänen tutkijaprofiililleen. Valmistumisensa jälkeen Marjatta Wis työskenteli Valtion tiedotuslaitoksessa, kunnes avioitui vuonna 1944 Helsingissä Italian Kulttuuri-instituutin johtajana toimineen professori Roberto Wisin kanssa. Pariskunnan yhteisen kiinnostuksen kohteena oli keskiajan Euroopan kieli- ja kirjallisuushistoria, erityisesti romaanis-germaaniset kulttuurikontaktit. Vahva näyttö Marjatta Wisin monialaisuudesta ja poikkeuksellisen laajasta perehtyneisyydestä keskiajan kulttuuriin oli jo hänen italialaisia lainasanoja saksan kielessä käsittelevä germaanisen filologian väitöskirjansa *Ricerche sopra gli italianismi nella lingua tedesca: dalla metà del secolo XIV alla fine del secolo XVI* (1955), joka jatkoi ansiokkaasti Hugo Suolahden ja Emil Öhmannin vakiinnutta-

man, kansainvälisesti maineikkaan sanastontutkimuksen koulukunnan, ns. *Finnische Schulen* perinteitä. Toimittuaan vuosina 1956–1963 germaanisen filologian assistenttina ja vuosina 1958–1965 dosenttina Marjatta Wis nimitettiin vuonna 1965 germaanisen filologian professoriksi, ja tästä virasta hän siirtyi täysinpalvelleena eläkkeelle vuonna 1982.

Jo opiskeluaikanaan Marjatta Wis liittyi Uusfilologiseen yhdistykseen, ja yhdistyksen aikakauslehti *Neuphilologische Mitteilungen* oli hänen tieteellisen tuotantonsa pääfoorumi: vuosina 1957–2005 hän julkaisi siinä 29 tieteellistä artikkelia ja kuusi kirja-arvostelua. Yhdistyksen sarjassa *Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki* ilmestyivät niin hänen väitöskirjansa kuin espanjalaisen kirjailijan Angel Ganivetin elämäkerta *Angel Ganivet in Finlandia: studio biografico e testi* (1988), jota Roberto Wis ei ehtinyt saada valmiiksi ennen kuolemaansa ja jonka Marjatta Wis sitten viimeisteli julkaisukuntoon. Marjatta Wis toimi Uusfilologisen yhdistyksen varapuheenjohtajana vuosina 1973–1987 ja puheenjohtajana vuosina 1987–1995, ja vuonna 1995 hänet valittiin yhdistyksen kunniajäseneksi. Marjatta Wisin täyttäessä 85 vuotta kesäkuussa 2000 yhdistys omisti hänelle *Neuphilologische Mitteilungen* -lehden juhlanumeron (NM C1 2000/2), johon sisältyy myös luettelo hänen tieteellisistä julkaisuistaan. Marjatta Wisin luomisvoi-

ma säilyi korkeaan ikään asti: samana vuonna hän piti vielä esitelmän yhdistyksen marraskuun kokouksessa, ja esitelmään perustuva artikkeli *Deutungsprobleme im Erecroman Hartmanns von Aue*, joka ilmestyi viittä vuotta myöhemmin (NM CVI 2005/1, 53–71), oli hänen julkaisutoimintansa loistelias päätös.

Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi Marjatta Wis kutsuttiin vuonna 1973. Vuonna 1980 hänelle myönnettiin Suomen Valkoisen Ruusun Ritarikunnan I luokan ritarimerkki. Marjatta Wisin muotokuva, jonka on maalannut taiteilija Elga Seesemann-Näätänen, paljastettiin Helsingin yliopistossa 5. päivänä lokakuuta 1984; tilaisuuden juhlapuhuja professori Jorma Koivulehto on ystävällisesti antanut allekirjoittaneen käyttöön puheensa, jossa hän luonnehti edeltäjänsä tieteellisen uran tärkeimpiä kohokohtia.

Marjatta Wisin tuotannossa erottuu useita painopistealueita. Italialais-saksalaisten lainavaikutusten lisäksi häntä kiinnostivat espanjasta saksaan kulkeutuneet vanhat sanastolainat. Aihe, johon hän 1960-luvulta alkaen usein palasi mm. *Tannhäuser*- ja *Fortunatus*-tutkimuksissaan, oli keskiajan pyhiinvaellusperinne. Pyhiinvaelluskerotomusten pohjalta heräsi myös hänen kiinnostuksensa keskiajan saksankielisissä teksteissä esiintyvää italialaisperäistä meriterminologiaa kohtaan erityisesti leksikografian näkökulmasta, ja historiallisen terminologian alaa edustaa myös hänen keskiajan kaupan erityissanastoa koskeva tutkimuksensa.

1970-luvulla Marjatta Wis keskittyi opetukseen, opinnäytetöiden ohjaamiseen ja muihin virkatehtäviin, ja monet opiskelijasukupolvet muistelevatkin lämmöllä hänen tietorikkaita ja henkeviä luentojaan. Eläkkeelle siirtyminen vuonna 1982 merkitsi uuden tuotteliaan julkaisukauden alkamista Marjatta Wisin elämässä. Kiinnostuksen kohteena oli nyt erityisesti Niebelungein laulu (*Nibelungenlied*). Erityisen mielenkiintoisia modernin pragmalingvistisen kohteliaisuustutkimuksen nä-

kökulmasta ovat hänen analyysinsä keskiajan saksan ja ranskan puhuttelumuo-doista *min her, min vrou* ja *monsieur, madame* – aihe, jonka ympärille on varsinkin Helsingin yliopiston romaanisessa filologiassa kasvanut pitkä ja vahva puhuttelumuo-tojen historian tutkimuksen traditio.

Marjatta Wis oli filologi sanan varsinaisessa merkityksessä. Leimaa-antavia hänen tuotannolle olivat monitieteisyys, kunnioitettavan laaja lukeneisuus ja ankara lähdekritiikki. Hänen tutkimusotteensa peruspilarina oli periaate, ettei kielen ilmiöitä pidä tutkia irrallaan kokonaisuudesta, vaan aina mahdollisimman laajassa kontekstissa. Yksittäisen sanan merkitystä määritettäessä on aina lähdettävä perusoletuksesta, että tutkittava teksti on mielekäs merkityskokonaisuus, joka edustaa omaa kulttuuriaan. Hämäriksi jääneet tai moniin tulkintoihin johtaneet kiistanalaiset tekstikohdat on selvitettävä vertailemalla kriittisesti keskenään tutkittavan ilmauksen esiintymiä muissa teksteissä ja suhteuttamalla nämä historiallis-etymologisten sanakirjojen kuvauksiin ja aiempien tutkimusten johtopäätöksiin. Sekä hänen varhais- että myöhäistuotantonsa sisältää useita osuvia sana-analyyseja, jotka paljastavat aiemmat tulkinnat lyhytnäköisiksi spekulatioiksi tai ylitulkinnoin. Mainitsen tässä vain joitakin esimerkkejä: *Decameronessa* esiintyvän nimityksen *uccelletti cipriani* on luultu viittaavan mekaanisiin laululintuihin, mutta kyseessä ovatkin linnunmuotoiset suitsukkeet. Niebelungein laulun sankareitten loisteliaitten asujen vuorimateriaalina käytetyt *vremder visce hiute* eivät olleet kalannahkoja vaan hylkeen (*vitulus marinus*) turkkia. Viimeiseksi jääneessä, Hartmann von Auen *Erec*-romania käsittelevässä artikkelissaan Wis vakuuttaa lukijan siitä, etteivät ritarit, jotka Enite-neidon saapuessa *”von ir schæne erschrâken”*, suinkaan – kuten verbin nykymerkityksen perusteella saattaisi luulla – ”säikähtäneet hänen kauhuttaan” ja siten joutuneet myöhempiä tapahtumia pahaenteisesti ennakoivan kauhun valtaan, vaan he pikemminkin vain säpsähtivät hämmäs-

tyksestä, kun siihen asti ulkomuodoltaan vaatimattomaksi arveltu neito osoittautui ylivertaiseksi kaunottareksi.

Marjatta Wisin tieteiden rajat ylittävä toiminta näkyi paitsi tutkimuksessa myös hänen sosiaalisessa verkostossaan. Hän oli pitkään Helsingin *Dante Alighieri* -seuran aktiivinen jäsen. Wisien koti oli erityisesti suomalais-italialaisten kontaktien kohtauspaikka, mutta vieraanvaraisuudesta sai nauttia myös laaja piiri mitä moninaisimpien tieteen- ja kulttuurialojen edustajia. Unohtumattomia olivat muun muassa Marjatta Wisin pari kertaa vuodessa järjestämät kahvikutsut vilkkaine keskusteluineen, joihin talon emäntä osallistui säkenöivillä

– ja usein jopa kärkeillä – puheenvuoroillaan. Mukaan oli kutsuttu myös nuorempia tutkijoita, jotka täten saivat hyvän tilaisuuden tutustua lähemmin varttuneisiin tutkijoihin. Nuorten tutkijoiden – ja varsinkin nuorten naistutkijoiden – kannustaminen oli aina Marjatta Wisin sydäntä lähellä. Omana aikanaan hän oli yksi vähälukuisista naisprofessoreista ja Suomessa alansa ensimmäinen, ja hänen elämänsä neuvonsa tutkijanuran ja perhe-elämän yhteensovittamisesta koituivat monen muunkin kuin allekirjoittaneen hyödyksi. Tiedeyhteisö jää kunnioituksella ja lämmöllä kaipaamaan pitkän elämäntyön tehnyttä tietorikasta tutkija- ja kulttuuripersoonaa.

Irma Hyvärinen

Marjatta Wis In Memoriam

Frau Prof. em. Marjatta Wis (geb. Tissari) ist am 4. November 2008 in Helsinki im Alter von 93 Jahren verstorben.¹ Sie wurde am 20. Juni 1915 in Lohja geboren. Nach dem Abitur 1934 nahm sie das Studium der Romanischen und Germanischen Philologie an der Universität Helsinki auf und absolvierte 1940 den Studienabschluss des Magisters der Philosophie – damals noch mit Romanischer Philologie als Hauptfach. Ihre Dissertation legte sie jedoch 1955 in der Germanischen Philologie vor. Von Anfang an war ihr wissenschaftliches Oeuvre durch Interdisziplinarität und außergewöhnlich tief fundierte Kenntnisse der europäischen Sprachen und Literaturen des Mittelalters geprägt. Eine weitere Verstärkung dieses Interessengebietes bedeutete ihre im Jahre 1944 geschlossene Ehe mit dem damaligen Leiter des Italienischen Kulturinstituts in Helsinki Prof. Dr. Roberto Wis. Das Wis'sche Haus war mehrere Jahrzehnte lang ein wichtiger Ort finnisch-italienischer Begegnungen, und Marjatta Wis wirkte aktiv im Helsinkier Dante Alighieri-Verein mit. Die Verbindungen mit Italien wurden nur noch enger, als die beiden Töchter nach Italien gingen und sich dort verheirateten. Aus diesem Anlass unternahm sie regelmäßig Reisen nach Italien, solange es ihr gesundheitlicher Zustand zuließ.

Einen besonderen Forschungsschwerpunkt von Marjatta Wis bildeten romanisch-germanische Kulturkontakte, die auch schon Gegenstand ihrer auf Italienisch verfassten Dissertation *Ricerche sopra gli italianismi nella lingua tedesca: dalla metà del secolo XIV alla fine del secolo XVI* (1955) waren – eine Untersuchung zum italienischen Einfluss auf den deutschen Wortschatz im Spätmittelalter, die in der Tradition der durch

Hugo Suolahti und Emil Öhmann zum internationalen Ruf gelangten sog. Finnischen Schule der Wortforschung stand. Eine zweite gewichtige Mo-

nographie war die im Jahr 1988 erschienene Biographie und Schriftensammlung des spanischen Schriftstellers Angel Ganivet (*Angel Ganivet in Finlandia: studio biografico e testi*), die Roberto Wis schon lange vorbereitet hatte und die Marjatta Wis nach seinem Tod zu Ende brachte.

Neben den italienisch-deutschen Lehnbeziehungen hat Marjatta Wis auch den ältesten Einfluss des Spanischen auf die deutsche Sprache untersucht. Eines ihrer Lieblingsthemen war die mittelalterliche Pilgertradition, die sie u. a. in ihren *Tanhäuser-* und *Fortunatus*-Studien wiederholt aufgriff. Darüber hinaus reichte ihr mediävistisches Forschungsspektrum von Lautlehre bis zur Wein-, See- und Handelsterminologie, und erwähnt werden sollen auch ihre Beiträge im Verfasserlexikon *Die deutsche Literatur des Mittelalters*. Einen Schwerpunkt in ihrer Spätforschung bildeten das Nibelungenlied und die Erforschung des mittelalterlichen Anredeverhaltens. Ihr letzter wissenschaftlicher Artikel *Deutungsprobleme im Erecroman Hartmanns von Aue* (NM CVI 2005/1, 53-71) bildete einen brillanten Abschluss in ihrem langjährigen wissenschaftlichen Schrifttum und war ein Beispiel für ihre berühmten streng kritischen Wortstudien, die dank sorgfältig fundierter kultureller Kontextualisierung ältere Deutungen als kurzfristige Spekulationen zu entblößen vermochten.

Marjatta Wis baute ihre Karriere an der Universität Helsinki auf. Nach der Promotion war sie 1956–1963 als Assistentin und 1958–1965 als Privatdozentin tätig, bis sie 1965 den Ruf zur Professorin der Germanischen Philologie bekam. Dieses Amt bekleidete sie dann bis zu ihrer Emeritierung 1982. Zahlreiche Studentengenerationen denken mit Dankbarkeit an ihre gehaltvollen und geistreichen Vorlesungen zurück. Das Wohlergehen und Fortschreiten der Forschungsarbeit von Nachwuchswissenschaftlern und insbesondere -wissenschaftlerinnen verschiedener Philologien lag Marjatta Wis am Herzen, und neben wissenschaftlicher Betreuung konnte sie den Jüngeren auch mit manchen Lebensweisheiten praktische Ratschläge zur Bewältigung der Alltagsprobleme erteilen.

¹ Zu einem ausführlicheren deutschsprachigen Nachruf s. Hyvärinen, Irma: Marjatta Wis In Memoriam. In: Neuphilologische Mitteilungen (NM CX 2009/2, 137–139).

Seit ihrer Studienzeit war Marjatta Wis aktives Mitglied des Neuphilologischen Vereins Helsinki, dessen Zeitschrift *Neuphilologische Mitteilungen* das Hauptforum ihrer wissenschaftlichen Artikel war. In den Jahren 1973–1987 war sie stellvertretende Vorsitzende und von 1987–1995 Vorsitzende des Vereins, zu dessen Ehrenmitglied sie 1995 gewählt wurde. Ihrem 85. Geburtstag am 20.6.2000 zu Ehren wurde ihr eine Festnummer der *Neuphilologischen Mitteilungen* (C1 2000/2) gewidmet, die auch ein Verzeichnis ihrer wissenschaftlichen

Schriften enthält. – Im Jahr 1973 wurde Marjatta Wis zum Mitglied der Finnischen Akademie der Wissenschaften (*Academia Scientiarum Fennica*) berufen, und im Jahr 1980 wurde ihr das Ritterkreuz 1. Klasse des Ordens der Finnischen Weißen Rose verliehen.

Kollegen, Schüler und Freunde von Marjatta Wis würdigen die weitsichtige Forscherin und Kulturpersönlichkeit und werden ihrer stets mit Wärme und Respekt gedenken.

Irma Hyvärinen

Pertti Lipas

*18.6.1932 † 22.11.2008

Jyväskylän yliopiston teoreettisen fysiikan emeritusprofessori Pertti Lipas kuoli synnyinkaupungissaan Jyväskylässä 22. marraskuuta 2008. Suomalaisen Tiedeakatemian jäsen hän oli vuodesta 1987, Suomen Tiedeseuran jäsen vuodesta 1998.

Pertti Lipas kirjoitti ylioppilaaksi Jyväskylän lyseosta vuonna 1951. Hän pyrki ja hänet valittiin opiskelemaan Teknilliseen korkeakouluun. Hänelle tarjoutui kuitenkin tilaisuus viettää vuosi collegesa Mainen osavaltiossa Yhdysvalloissa ennen opintojensa aloittamista. Yksi vuosi venyi kymmeneksi vuodeksi, jotka keskeytti vain asevelvollisuuden suorittaminen Suomessa. Jatko-opintonsa hän suoritti Rensselaer Polytechnic Institutessa Troyssa New Yorkin osavaltiossa. Täällä hän väitteli vuonna 1961. Hän tutki väitöskirjassaan ydinten rakenteen ja niitä kuvaavien spektrien teoreettista ymmärtämistä, erityisesti ns. kollektiivisiä liiketiloja. Kuten niin usein, väitöskirjan alanvalinta kiinnitti Lippaan koko myöhemmän tutkijauran suunnan.

1960-luku oli voimakkaan kasvun aikaa Suomen korkeakoululaitoksessa. Uusia yliopistoja perustettiin, vanhoille saatiin lisäresursseja ja opiskelijamäärät kasvoivat nopeasti. Päteviä tutkijoita ja opettajia ei ollut liikaa. Turun yliopiston apulaisprofessori K. V. Laurikainen oli nimitetty vuonna 1960 ydinfysiikan professoriksi Helsingin yliopistoon ja hän alkoi rakentaa tarmokkaasti teoreetti-

sen fysiikan ja hiukkasfysiikan tutkimusta ja opetusta. Pertti Lipas oli opiskellut kymmenen vuotta Yhdysvalloissa ja palattuaan Suomeen vuonna 1961 etsi paikkaa täältä. Hän sopi erinomaisesti Laurikaisen kehityssuunnitelmiin. Kun teoreettiseen fysiikkaan saatiin apulaisprofessori, Lipas nimitettiin siihen vuonna 1964, 32-vuotiaana. Hän työskenteli Suomeen paluustaan lähtien 13 vuotta Siltavuoren penkereellä kunnes hänet vuonna 1974 nimitettiin teoreettisen fysiikan professoriksi Jyväskylän yliopistoon. Tästä virasta hän jäi eläkkeelle 1.1.1996.

Ytimissä on kymmeniä protoneja ja neutroneja, jotka voivat muodostaa hyvin monia liiketiloja, joilla on erilaiset ominaisuudet. Mittauksissa nähdään valtava määrä tilojen välisiin siirtymiin liittyviä spektriviivoja. Tilojen ominaisuudet näkyvät spektriviivojen ominaisuuksissa, kuten siirtymäsaiteilyn intensiteetissä ja kulmajakautumissa. Tilojen ominaisuuksien ja siten ytimien rakenteen ymmärtäminen on valtava ongelma. Kuten yleensä tällaisessa ongelmakentässä, liikkeelle lähdetään helpoimmin ymmärrettävistä ominaisuuksista. Ytimissä nämä liittyvät niin sanottuihin kollektiivisiin liiketiloihin, joista yksinkertaisimmat ovat ytimen pyöriminen nestepisaran tavoin. Seuraavana askeleena ovat värähtelytilat ja Lipaksen väitöskirjatyössä tutkittiin niitä. Vaikka rotaatioita ja vibraatioita voidaan havainnollistaa klassisen fysiikan

käsittein kuten vertaamalla nestepisaraan, ovat tilojen ominaisuudet vahvasti kvanttifysiikan lainalaisuuksien höystämiä.

Ytimien kollektiivisten tilojen tutkimus muodostaa merkittävän osan Pertti Lipaksen tutkimustyöstä. Tosin se suuntautui yhä enemmän kohti näiden tilojen mikroskooppista ymmärtämistä eli kollektiivitilojen kuvausta nukleonien tai nukleoniparien tilojen avulla. Lipaksen ympärille Helsingissä ja erityisesti Jyväskylässä kehittyi teoreettisen ydintutkimuksen koulukunta. Ydinrakenteen yksityiskohdat ovat edelleen aktiivisen tutkimuksen kohteena ja tuloksia tarvitaan mm. raskaiden alkuaineiden synnyn ymmärtämiseksi supernoväräjähdyksissä.

Tutkimuksen ohella Lipaksen panos oli erityisen merkittävä opetuksen kehittämisessä. Hän toi mukanaan Amerikasta uusia tuulia opetukseen. Hän oli hyvin kommunikatiivinen ja helposti lähestyttävä. Hänen luennoillaan kysyttiin ja keskusteltiin ja luennoitsijallakin oli varaa tunnustaa, ettei hän jotain asiaa tiennyt tai osannut. Asioiden yhdessä pohtiminen ja selvittäminen oli voimakas innoite opiskelijoille. Toiminta opetuksen hallinnossa oli myös hyvin tuloksellista. Tutkintojahan uudistetaan jatkuvasti erilaisista ideologisista lähtökohdista lähtien ja 1970-luvun lippulaiva oli DDR-lähtöinen tutkinnonuudistus. Lipas oli vuosina 1975–78 luonnontieteiden kansallisen ohjaus- ja seurantaryhmän puheenjohtajana. Hänellä oli hyvät suhteet sekä ministeriön uudistajiin että opettajiin yliopistoissa. Hän onnistuikin pitämään uudistusprosessin järkevässä muodoissa ja painottamaan sen positiivisia puolia. Paljon työtä tämä vaati; Lipaksen tieteellisessä julkaisuutoiminnassa oli näihin aikoihin monen vuoden tauko. Kun opetusasiat saatiin kuntoon, jatkui tutkimus.

Toinen merkittävä Yhdysvalloissa suoritetuista graduate-opinnoista vaikutteita saanut kehitystyö

koski fysiikan jatko-opintoja. Kehittäminen tapahtui yhteistyössä TKK:n kanssa ja tuloksena oli jatko-opintojen yksityiskohtainen suunnitelma, jonka Lipas julkaisi yhdessä professori Eero Bycklingin kanssa Arkhimedes-lehdessä vuonna 1973. Suunnitelmaa ryhdyttiin vähitellen toteuttamaan myös muissa yliopistoissa, ja niinpä opetusministeriön aloittaessa vuonna 1995 tehostetun tohtori-koulutuksen tutkijakoulujen muodossa, siirtymä fysiikassa oli vaivaton ja uudet resurssit saatiin nopeasti tehokkaaseen käyttöön.

Pertti Lipas ei tinkinyt periaatteistaan ja hän antoi suuren arvon rehellisyydelle ja suoraselkäisyydelle. Hän oli aikanaan vannonut sotilasvalan mutta kieltäytyi virkavalasta koska katsoi sen tarpeettomasti sitovan tutkimus- ja opetusviran hoitajaa tehtävissään. Tästä aiheutuneen hallinnollisen ongelman Helsingin yliopiston hallinto selvitti taitavasti.

Kielet olivat Pertti Lipakselle paitsi tarpeellinen työ- ja kommunikointiväline myös hyvin vaalittu harrastus. Liekö tähän vaikuttanut se, että korkeakoulutuksensa USA:ssa saaneena hän, maamme vanhimmasta suomenkielisestä oppikoulusta kirjoittanut ylioppilas, joutui suorittamaan suomen kielen tutkinnon suomalaisen virkaan päästäkseen. Hänen keskeisiä harrastuksiaan olivat musiikki ja purjehdus. Purjehduksen parissa hän päätyi yhä merkittävämpiin kansainvälisiin tehtäviin sekä tuomarina että sääntöasiantuntijana. Hän toimi monta vuotta kansainvälisen sääntökomitean puheenjohtajana. Heti purjehdusharrastuksen alussa hän huomasi toimimisen sujuvan paremmin, kun puhui ruotsia. Lipas kuuluiikin niihin Suomen suomenkielisiin, jotka puhuivat ruotsia ruotsinkielisten suomalaisten kanssa. Hän myös tilasi Hufvudstadsbladetia ja puolusti aina voimakkaasti Suomen kaksikielisyyttä. Jos olisi asunut Helsingissä, olisi Pertti Lipas ollut hyvin näkyvä Tiedeakatemian jäsen.

Vesa Ruuskanen

Pertti Lipas, professor emeritus of theoretical physics at the University of Jyväskylä, died in his native city of Jyväskylä on 22nd November 2008. He had been a member of the Finnish Academy of Science and Letters since 1987 and of the Finnish Society of Sciences and Letters since 1998.

Having matriculated from Jyväskylä Lyceum in 1951, Lipas applied for and gained a place to study at Helsinki University of Technology, but before taking it up he had the opportunity to spend a year at college in Maine, USA. This year abroad eventually stretched to ten years, interrupted only by his period of national service in Finland. During that time he gained a university degree and went on to do postgraduate work at the Rensselaer Polytechnic Institute in Troy, NY, where he completed his doctorate in 1961 with a thesis on the structure of nuclei and the theoretical interpretation of spectra describing them, especially with respect to states of collective motion. As so often happens, it was this choice of doctoral thesis topic that determined the direction of his whole career.

The 1960s was a time of pronounced growth in the Finnish university system. New universities were being founded, old ones were being granted additional resources and student numbers were increasing rapidly. Openings were readily available for competent research scientists and teachers. When K. V. Laurikainen, who was associate professor at the University of Turku, moved to the University of Helsinki in 1960 to become its professor of nuclear physics he set out determinedly to build up facilities for teaching and research in theoretical physics and particle physics, and it was quite natural for Pertti Lipas, on returning to Finland in 1961 after ten years of studying in the USA, to apply for a position there. This fitted in excellently with Laurikainen's plans, and when the department was granted an associate professorship in theoretical physics in 1964, Lipas was appointed to the post at the age of only 32 years. He worked in the Departments of Nuclear and Theoretical Physics at Silta-vaurenpenger for 13 years altogether, until his ap-

pointment to the corresponding professorship at the University of Jyväskylä in 1974, the post from which he retired on 1st January 1996.

The nucleus contains dozens of protons and neutrons that can form innumerable states of motion with differing properties, so that when measurements yield spectra composed of huge numbers of lines representing transitions between such states, the properties of the states can be deduced from the nature of these lines, e.g. the intensity or angular distribution of the transition radiation. The problem lies in understanding the properties of the states, and thereby the structures of the nuclei. As is usually the case with such problems, it is best to start out from the most easily comprehensible properties, which in nuclei are those connected with states of collective motion, the simplest of which are various forms of rotation of the nucleus in the manner of a drop of liquid. The next step is to examine states of vibration, and it was these that Lipas concentrated on in his doctoral thesis. Although rotation and vibration can be illustrated using the concepts of classical physics, e.g. by comparing them with the motion of a drop of liquid, the details of the properties of such states of motion are permeated by the laws of quantum physics.

Although the collective states of nuclei formed a significant part of Pertti Lipas' research work, his efforts gradually came to be directed more towards the microscopic understanding of these states, i.e. the description of collective states in terms of the states of nucleons or nucleon pairs. In the end a whole school of theoretical nuclear physics evolved around Lipas in Jyväskylä and to some extent in Helsinki as well. Indeed, the details of nuclear structure are still objects of active research today, as the results are needed in order to understand the creation of heavy elements in supernova explosions, for instance.

Pertti Lipas also put a lot of effort into developing the teaching aspect of his department's work as well as the research. He brought a fresh attitude towards teaching with him from America and was highly communicative and approachable. People

asked questions and discussed things in lectures, and it was possible for the lecturer to admit that there were things that he did not know or was unable to do. It was a huge encouragement to the students to be able to investigate and consider things together with their teachers. The administration of teaching was also highly productive, and the curriculum was revised from various ideological standpoints. The flagship of the 1970s was the major degree reform that took place on principles derived from the DDR, and Lipas was chairman of the national steering and monitoring committee for the natural sciences in 1975–78. He enjoyed good relations with both the reformers in the Ministry of Education and the teachers at the universities and succeeded in keeping the process of reform within reasonable bounds and in laying emphasis on its positive aspects. This called for a great deal of work, however, and there is a gap of several years in his list of publications at this point. Once teaching matters had been resolved it was time to return to research work again.

Another aspect that was influenced by his graduate studies in the United States was post-graduate work in physics. Here he conducted the development work in collaboration with Professor Eero Byckling of the Helsinki University of Technology, and the result was a detailed plan for post-graduate studies which they published in the journal *Archimedes* in 1973. The plan gradually came to be adopted at other universities as well, and thus when the Ministry of Education announced the transfer to the intensified training of doctoral candidates by means of graduate schools, the changeover was accomplished quite smoothly in the case of physics and the new resources were available for effective use very quickly.

Pertti Lipas was not one to compromise on his principles, and he placed great emphasis on honesty and uprightness in everything. He had sworn his military oath during national service, but he refused to swear the civil service oath normally required of university teaching staff as he regarded it as tying his hands too forcibly in matters of research and teaching. The problem created by this situation was skilfully overcome by the administrators of the University of Helsinki.

Languages were not only necessary as tools and means of communication for Pertti Lipas but were tantamount to a hobby as well. One stimulus for this may well have been that despite having matriculated from the oldest Finnish-language secondary school in the country, he was required to pass an examination in Finnish before he could take up a university position because he had gained his university qualifications in the USA. His other main outside interests were music and sailing, and he achieved renown at international regattas as a judge and expert on the competition regulations. He was chairman of numerous international committees in this field. He observed early on in his sailing career that matters proceeded more smoothly if he spoke Swedish and he thus made a point of doing so, and was one of the rare native Finnish speakers who would normally address Swedish-speaking Finns in their own language. He was also a regular subscriber to the Swedish-language newspaper *Hufvudstadsbladet* and was a staunch defender of bilingualism in Finland. One thing is certain: if Pertti Lipas had lived in Helsinki he would have been a very prominent member of the Finnish Academy of Science and Letters.

Obituary by Vesa Ruuskanen

Seppo Lakovaara

* 13.11.1935 † 14.12.2008

Oulun yliopiston perinnöllisyystieteen täysinpalvellut professori Seppo Lakovaara kuoli joulukuun 14. päivänä 2008.

Seppo Lakovaara syntyi Käkisalmissa 13.11.1935 kantahenkilökunnan väepeli Sulo ja Hilja Lakovaaran perheen toisena lapsena. Käkisalmissa vietetty lapsuus muuttui Talvisodan myötä siirtolaisuudeksi monellakin paikkakunnalla, kunnes perhe asettui vuonna 1945 Kuopioon. Kouluaikana Kuopion lyseossa Seppo Lakovaarassa heräsi harrastus luontoon; hänen opastajinaan olivat muun muassa lintumaalari Matti Karppanen. Niinpä uran valinta ylioppilaskirjoitusten ja asevelvollisuuden jälkeen olikin selvä. Lakovaara aloitti biologian opintonsa Helsingin yliopistossa vuonna 1957, tuli fysiologian eläintieteen assistentiksi vuonna 1960, valmistui filosofian kandidaatiksi parhain mahdollisin arvosanoin vuonna 1961, liseniaatiksi seuraavana vuonna ja väitteli filosofian tohtoriksi perinnöllisyystieteessä vuonna 1963. Väitöskirjan aiheena oli perinnöllisyystieteen keskeinen tutkimuskohde, banaanikärpäsän silmän rakenteen selvittäminen *rolled* mutanttikantaa apuna käyttäen. Seppo Lakovaara rahoitti koko opiskelunsa tekemällä työtä opintojen ohella.

Tavattoman tiivistähtisen opiskelun, opetuksen ja tutkimustyön ohella Lakovaara osallistui Savolaisen osakunnan toimintaan. Kuopiosta hän löysi myös tulevan vaimonsa, sairaanhoitaja Liisa Im-

mosen. Avioliittoon heidän vihittiin vuonna 1961. Pojat Martti ja Ilkka syntyivät vuosina 1964 ja 1969. Johtava sosiaalityöntekijä Liisa Lakovaara jakoi miehensä ulkomaanmatkat siinä kuin tämän pitkäaikaisen sairauden aiheuttaman huolen.

Geneettisen kehitysbiologian dosentiksi Seppo Lakovaara nimitettiin vuonna 1968. Hänen solubiologian luentonsa olivat tavattoman suosittuja; kuulijoita oli yli sata, mikä tiesi sitä, että salista loppuivat istumapaikat jo kymmentä minuuttia ennen luennon alkua. Seppo Lakovaara oli tutkinut perinnöllisyyden ilmiöitä banaanikärpäsissä. Tiedettiin, että *Drosophila melanogaster* ja monet muut Drosophilidae-heimon kärpäset olivat aivan tavallisia eläimiä Suomessakin. Siitä huolimatta niiden elämästä luonnossa ei tiedetty oikeastaan mitään. Lakovaara alkoi nyt oppilaineen tutkia luonnon kärpästen biologiaa ja perinnöllistä muuntelua fysiologisin ja molekyylogeneettisin menetelmin. Tutkimukset herättivät nopeasti kansainvälistä huomiota. Sen osoituksena maailman arvostetuimpiin perinnöllisyystieteilijöihin kuuluva Theodosius Dobzhansky kutsui Lakovaaran vierailevaksi tutkijaksi laitokseensa Rockefeller Universityssä New Yorkissa lukuvuodeksi 1970–71. Dobzhanskyin laitos oli varsin pieni: johtajan lisäksi kaksi tutkijaa, kolme tutkimusapulaista ja pari kolme vierailevaa tutkijaa.

Seppo Lakovaaran tutkijan työ ulottuu klassisen perinnöllisyystieteen ohella luonnon kärpäs-

kantojen biologian, muuntelun ja lajien kehityksen tutkimukseen. Töiden julkaisufoorumit kattavat alan kaikki keskeiset sarjat. Lakovaara on pitänyt esitelmiä ja luennoinut töistään kansainvälisissä kokouksissa ja yliopistoissa eri puolilla maailmaa.

Perinnöllisyystiede on keskeisin biologisista tieteistä. Oulun yliopistossa sen opetus käynnistyi kuitenkin – ja ehkä kuvaavasti nimenomaan opiskelijoiden vaatimuksesta – niinkin myöhään kuin vuonna 1971. Seppo Lakovaara nimitettiin Oulun yliopiston perinnöllisyystieteen varsinaisen professorin virkaan vuoden 1972 alusta ja tästä virasta hän jäi täysin palvelleena eläkkeelle vuoden 2000 alussa. Työtä riitti, sillä laitos oli rakennettava jokseenkin tyhjältä. Laitoksessa vallitsi vireä ja kansainvälinen ilmapiiri. Tübingenin yliopiston kanssa oli voimassa kiinteä opiskelijain vaihto. Opetuksen lopputulos on vakuuttava: Lakovaaran professorikautena perinnöllisyystieteestä valmistui Oulussa kaikkiaan 120 filosofian kandidaattia ja 22 tohtoria, joista moni on nykyään professori. Suurimman osan luennoista Lakovaara joutui laitoksen alkuaikoina pitämään itse. Hän toimi myös kesäyliopiston eri tehtävissä, muun muassa monta vuotta ensin vararehtorina ja sitten rehtorina. Niin ikään hän oli pitkään Oulun yliopiston biologian

laitoksen johtajana. Tästä huolimatta häneltä riitti tarmoa järjestää alan tutkijoiden pohjoismaisia ja kansainvälisiä kokouksia. Lakovaara oli pitkään mm. Societas Genetica Fennican ja Nordiska Genetikerföreningenin puheenjohtaja ja European Federation of Genetic Societiesin hallituksen jäsen. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi Lakovaara kutsuttiin vuonna 1973.

Vapaa-aikoinaan Seppo Lakovaara harrasti ennen muuta uintia ja sai harrastuksen tarttumaan lähipiiriinsäkin. Rotaryaatteen hän tunsikin samoin omakseen. Opettajana ja hallintotehtävissä hän pyrki olemaan ehdottoman oikeudenmukainen. Hän oli vaativa opettaja, joka osasi myös antaa tunnustusta hyvin tehdystä työstä. Opiskelijat pitivät häntä ehkä jossain määrin vaikeasti lähestyttävänä, mutta sen vastapainona hänet tiedettiin luotettavaksi ja sanansa pitäväksi. Huumorintajua hänellä toki oli.

Seppo Lakovaara kaipasi eläkkeelle pääsyä, paluuta tutkimus- ja kirjoitustyön ja vapaa-ajan harrastusten pariin. Pian eläkkeelle pääsyn jälkeen hän kuitenkin sairastui vakavasti. Hänen elämäntyönsä Suomen korkeamman opetuksen ja ekologisen genetiikan tutkimuksen parissa jää hänen pysyväksi muistomerikseen.

Anssi Saura

Seppo Lakovaara, professor emeritus of genetics at the University of Oulu, died on 14th December 2008 after a prolonged illness. He was born on 13th November 1935 in Käkisalmi, a town ceded to the Soviet Union in 1940, following the Winter War. His parents settled in Kuopio in 1945, and he subsequently attended the Kuopio Lyceum, a school with a fine tradition of active interest in natural history. He entered the University of Helsinki in 1957 and advanced in his studies of biological science with record efficiency, so that he defended his PhD thesis in genetics, on the effect of the *rolled* locus on the compound eye structure of *Drosophila melanogaster*, in 1963. He had already begun a career in university teaching in 1960, when he was appointed an instructor in histology at the university's Department of Animal Physiology.

Seppo Lakovaara participated actively in the social life of students. He and Liisa Immonen, a leading social nurse, were married in 1961. Their two sons, Martti and Ilkka, were born in 1964 and 1969.

Dr. Lakovaara was appointed docent in genetics at the University of Helsinki in 1967. His clear and concise lectures on cell biology were immensely popular.

In addition to studies on the classical genetics of *Drosophila*, Dr. Lakovaara and his students started studying wild drosophilid flies using physiological and molecular genetic methods. This work attracted the attention of Dr. Theodosius Dobzhansky, founder of the synthetic theory of evolution, so

that he invited Dr. Lakovaara to be a visiting associate professor at the Rockefeller University in New York City in 1970-71. He published extensively on various aspects of the genetics, ecology and phylogeny of drosophilid flies in leading journals and edited volumes.

Dr. Lakovaara was appointed professor in the newly founded Department of Genetics at the University of Oulu in 1972, a position that he held until his retirement in 2000. Under his leadership the department grew and prospered. International field courses in ecological genetics drew foreign participants, and a regular exchange of students was maintained with the University of Tübingen. The total output of graduates in genetics had reached the astounding figures of 120 with M.Sc. degrees and 22 with Ph.D. degrees by the time of his retirement. In addition, he was first vice-president and then president of the summer school. He was the president of both Societas Genetica Fennica and the Scandinavian Association of Geneticists for several years and a regular or honorary member of learned societies in Europe and the U.S. He was invited to be a member of the Finnish Academy of Sciences and Letters in 1973.

Seppo Lakovaara looked forward to retirement in order to be free from administrative duties and to concentrate on his hobbies and on science. Sadly, he was never able to enjoy this freedom, as he was incapacitated by a severe illness for his final years. He nevertheless left a long-lasting memory as a teacher and founder of ecological genetics and phylogeography in northern Europe.

Seppo Lakovaara In memoriam

Obituary by Anssi Saura

Seppo Suvanto

* 22.9.1918 † 20.12.2008

”Se on semmosta tämä tämmösen ihmisen elämä.” Väinö Linnan fiktiivistä romaanihenkilöä Leppäsen Preetiä ja historian­tut­kija Seppo Suvantoa yhdistää lounaishämäläisyys. Preetin kotikylä Pentinkulma sijaitsi Urjalassa, ja Seppo Suvanto syntyi Toijalassa. Toijala oli se paikkakunta, jonne pentinkulmalaiset ja urjalalaiset lähtivät oppikouluun. Kauppala oli syntynyt rautatien myötä ja saanut jo vuonna 1906 yksityisen oppikoulun. Seppo Suvannon isä V. I. Suvanto eli Pappa Suvanto toimi koulun toisena rehtorina 1908–1948. Seppo Suvanto syntyi perheen keskimmäiseksi pojaksi syksyllä 1918.

Preetiä ja Seppo Suvantoa yhdisti maantieteen ohella eräs nimenomaan lounaishämäläisyyteen liittynyt piirre: aito vaatimattomuus ja itsensä korostamattomuus. Seppo Suvannon kohdalla tämä tuli ilmi erityisesti 1970-luvun alussa, kun silloinen Valtionarkisto oli avannut uuden tutkijainsalin. Valoisa ja viihtyisä sali toi tutkijoille mahdollisuuksia syventyä asiakirjoihin entistä paremmissa ja ennen kaikkea tilavammissa oloissa, mutta monia maaseudulta tulevia rasittivat Helsingissä käynnin kustannukset. Matkat ja pääkaupungissa asuminen maksoivat. Seppo Suvanto ratkaisi ongelman yksinkertaisesti: hän osti asunnon Helsingin keskustasta. Hän ei kuitenkaan kehunut varakkuudellaan vaan ainoastaan totesi tilanteen. Hän toteutti lounaishämäläistä sananpartta, jonka mukaan täysinäinen pussi ei kilise.

Seppo Suvanto tarvitsi helsinkiläisenkin asunon, koska hänellä oli kaksi toimialaa. Hän loi pitkän koulu-uran ja toimi peräti 1957–1981 Toijalan yhteiskoulun rehtorina, siis saman koulun, jossa hänen isänsä oli ollut niin ikään vuosikymmeniä. Seppo Suvanto poikkesi kuitenkin isästään, joka oli ollut mitä moninaisimmalla tavalla edistämässä paikkakunnan asioita sekä kunnallispoliitikkona että paikallislehden toimittajana. Seppo Suvannosta tuli historian­tu­tkija, joka sai ansioistaan professorin tittelin. Hän ilmestyi Valtionarkistoon kanta­pöytänsä säännöllisesti kuin kalenteri kesäkuun 1. päivänä ja muulloinkin kaikilla koululomilla.

Väitöskirjansa Seppo Suvanto julkaisi vuonna 1952. *Suomen poliittinen asema Sten Sture vanhemman valtakunnassa vuosina 1483–1497* oli valtapoliittikkaa paljaimmillaan ja aidoimmillaan. Tämän kirjan teemat seurasivat kirjoittajaa koko hänen elämänsä, sillä hänestä tuli täysin ohittamaton Suomen keskiajan tuntija. Tämä tuntui hänestä sekä rakkaalta että raskaalta 1970-luvulla, kun hänet vedettiin mukaan Kansallisen Elämäkerraston uudistustyöhön. Hän ahkeroi yli sata artikkelia ja laati pitkiä henkilölistoja, mutta hanke jäi kesken. Sukupolvea myöhemmin vuonna 1993 artikkelit kuitenkin kaivettiin esille, kun Suomen Historiallinen Seura elvytti hankkeen, nyt Kansallisbiografian nimellä. Perusteelliset ja asiantuntevat artikkelit todettiin täysin ajankohtaisiksi ja sivuuttamattomiksi, joten kirjoittaja lisäsi niihin vain hieman uutta

lähdekirjallisuutta. Hän ei jaksanut enää matkustaa Toijalasta yhteenkään Kansallisbiografian kokoukseen tai tilaisuuteen, joten hänen ryhdikäs olemuksensa jäi vieraaksi nuoremmalle tutkijapolvelle, mutta hän ehti nähdä kaikkien tekstiensä julkistamisen 2003–2007.

Seppo Suvanto edusti sitä vanhaa perinnettä, jonka mukaan väitellyt tohtori opetti sekä oppikoulussa että yliopistossa. Rautatien kiskot veivät hänet Tampereen yliopistoon, jossa hän loi merkittävän keskiajan opettajan uransa. Ilman hänen pannaan tamperelainen Suomen historian tutkimus olisi ollut paljon köyhempää, sillä keskiajan tutkijoita on ollut aina vähän.

Seppo Suvanto kirjoitti hyvin ahkerasti paikallishistorioita. Hän aloitti uransa kotiseudustaan Akaasta, jonka historiatoimikunnassa istui hänen isänsä, ja laajensi sittemmin reviiriään Hauholle, Kuhmoisiin, Naantaliin ja Loimaalle. Erityisen merkittävä hänen panoksensa oli Satakunnan historian keskiajan tutkijana. Näitä korkeatasoisia paikallistutkimuksia on niin paljon, että pelkästään ne riittäisivät yhden ihmisen elämäntyöksi. Erittäin perusteellisiin arkistotutkimuksiin perustuvat kirjat ovat säilyttäneet arvonsa niin hyvin, että ne ovat edelleen arvokkaita ja kysytyjä antikvariaateissa.

Rauhallinen, tasapainoinen ja kohtelias Seppo Suvanto kiihtyi vain eräästä aiheesta: miksi tutkijat kirjoittavat talonpojista ja rahvaasta, ikään kuin kysymyksessä olisi yksi tasapaksu massa? Hallitsijat ja muut suurmiehet koetaan yksilöiksi, mutta varsinainen kansa on vain yhtä yhteiskuntaluokkaa, sävytöntä ja erittelemätöntä.

Tästä ajatuksesta syntyivät Seppo Suvannon merkittävimmät kirjat, jotka vaativat suunnattoman työpanoksen. *Knaapista populiin* erittelee ja kuvaa Satakunnan väestöä; se ilmestyi 1987 ja herätti ansaitsemaansa suurta huomiota. Hämäläinen rinnakkaisteos *Yksilö myöhäiskeskiajan yhteiskun-*

nassa julkaistiin 1995. Tutkija osoitti myös talonpoikaisen yhteiskunnan kerroksellisuuden ja ennen kaikkea väestön yksilöllisyyden.

Näitä tutkimuksiaan varten Seppo Suvanto etsi keskiajasta ja 1500-luvusta aina vuoteen 1571 jokoisen tutkimansa talonpoikaisyhteiskunnan jäsenen. Näin kirjoitettujen tutkimusten taustaksi ja pohjaksi syntyi erittäin laajoja tiedostoja, joita oli mahdotonta painaa kirjoiksi. Niitä säilytettiin ensin kortistoina, mutta teknisen kehityksen myötä avuksi tuli internet. Seppo Suvanto pääsi 82-vuotiaana 15.5.2001 päiväämään *Satakunnan henkilö-tiedosto 1303–1571* -nimisen julkaisunsa, jossa on peräti 2 392 sivua.

Aitoon perivaatimattomaan tyyliinsä Seppo Suvanto toteaa esipuheessaan itseään korostamatta: aineisto on koottu eri lähteistä ja sisältää koko nimeltä mainitun talonpoikaisväestön, lampuodit, rengit, piiat, itselliset, talottomat, käsityöläiset sekä kartanoiden haltijat palvelusväkineen. Hän toteaa vielä erikseen, että luonnollisesti myös naiset ovat mukana, vaikka heistä on historian asiakirjoissa paljon vähemmän tietoja kuin miehistä. Hämeen vastaava aineisto odottaa vielä julkaisemistaan.

Seppo Suvannon tutkijan urasta muodostui varsin komea kaari. Hänen veljensä Pekka Suvanto muistelee, miten isovelji piirsi jo lapsena kuninkaiden sukupuuta. Hallitsijoista ja mahtipoliitikoista alkanut ura laajeni paikallishistorioiden myötä kaikkeen siihen taloushistoriaan ja elävän elämän moninaisuuteen, joka pitäjänhistorian tutkijan on hallittava. Tästä hän siirtyi hallitsemaan Satakunnan ja Hämeen koko väestön elämänkaaret satojen vuosien ajalta, myös kaikkein vähiten arvostettujen yksilöiden. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi Suvanto kutsuttiin vuonna 1978. Seppo Suvanto toi Leppäsen Preetin ja muiden ”tämmösten ihmisten” esivanhempien elämän suomalaiseen historian tutkimukseen.

Anneli Mäkelä-Alitalo

Seppo Suvanto was born in Toijala, a small town that had grown up following the building of the railway between Helsinki and Tampere and had gained a private secondary school in 1906. His father, V. I. Suvanto, or Pappa Suvanto, was the school's second headmaster, holding the office from 1908 to 1948, and Seppo, the middle son in the family, was born in 1918. Seppo Suvanto had a long career in education, and was himself headmaster of the same school in Toijala as his father, from 1957 to 1981, but he was also a historian, and it was for this that he gained the title of professor. He would appear like clockwork at his regular table at the National Archives on 1st June each year, when the school's summer holiday began, and at other school holidays, too.

Suvanto produced his doctoral thesis *Suomen poliittinen asema Sten Sture vanhemman valtakunnassa vuosina 1483–1497* in 1952 (Finland's political status during the regency of Sten Sture the Elder, 1483–1497), an exposé of statecraft at its barest and most genuine. The themes of this work then followed its writer for the rest of his life, and he became an authority on medieval Finland who simply could not be overlooked. This was both hard labour and a labour of love for him in the 1970s, when he became involved in revising the National Biographical Archives. He worked assiduously to produce over a hundred entries and drew up long lists of persons to be included, but the project was never completed. The manuscripts were dug up once more a generation later, however, in 1993, when the Finnish Historical Society revived the scheme, now under the title of the National Biography. Suvanto's thoroughgoing and authoritative articles were found to be just as apposite and irreplaceable as ever, so that their author simply had to add a few new references. He was no longer able to travel from Toijala to attend National Biography meetings or other occasions, however, so that his upright figure remained concealed from the younger generation of scholars, although he did live to see all the material published between 2003 and 2007.

Seppo Suvanto represented the old tradition whereby someone who had gained a doctorate would teach both at a secondary school and at a university. Thus the railway line conveyed him to the University of Tampere, where he made a significant career for himself as a specialist in the Middle Ages. Historical research in Tampere would have been very much poorer without his contribution, as there has always been a dearth of medieval scholars.

Seppo Suvanto was also a busy writer of local histories, beginning with his own home district of Akaa, where his father was on the historical committee, and extending his scope later to Hauho, Kuhmoinen, Naantali and Loimaa. Of particular significance was his contribution to the history of Satakunta in the Middle Ages. In the end there were so many of these high-quality local histories that they alone would have been sufficient as the life's work of one scholar, and these books, all based on very thorough investigations of the archives, have preserved their value so well that they are still valuable and frequently sought-after items in antiquarian bookshops.

Being by nature an extremely peaceable, even-tempered and polite man, Seppo Suvanto would be moved to anger by only one issue: why was it that people always wrote about 'the peasants' and 'the common people' as if they were a single homogeneous 'mass'? Rulers and other great men are treated as individuals, but the actual people are just a single social class, without variations or distinctions.

It was out of this theme that Seppo Suvanto's most significant books arose, works which called for an enormous input of effort. *Knaapista populiin* (From a Squire to the Populace), a description and analysis of the population of Satakunta, deservedly aroused a great deal of attention when it came out in 1987, and the parallel work dealing with the province of Häme, *Yksilö myöhäiskeskiajan yhteiskunnassa* (The Individual in Late Medieval Society), was published in 1995. In these works the author was able to show the stratified nature of

the peasant society and above all the elements of individuality that existed within the population.

For the purposes of these works Suvanto traced every member of the peasant society that he was studying from the Middle Ages and the 16th century up to 1571, which meant that they gave rise to vast bodies of data which it would have been impossible to incorporate into books. This material was saved initially in card index form, but later technological progress meant that the internet could be used, so that on 15th May 2001 Suvanto was able to put a date to his internet publication *A Personal Database for Satakunta, 1303–1571*, which boasts no less than 2392 pages.

In his own quite genuinely modest style, Suvanto remarks in the preface that the data have been compiled from various sources and cover all the peasant population mentioned by name: tenant farmers, hired farmhands, housemaids, independent individuals, landless peasants, artisans

and estate-owners with their servants. He also notes separately that women are included, although there is much less information about them in the historical documents than about the men. The corresponding material on Häme is still awaiting publication.

Seppo Suvanto had a fine career as a historian. His brother, Pekka Suvanto, recalls how as a child Seppo would draw the family trees of kings, and his work that began with rulers and mighty political figures gradually extended through local histories to all the economic history and multiplicity of real life that it is necessary for a local historian to master. It was from there that he went on to handle the whole lives of members of the population of Satakunta and Häme over a period of hundreds of years, including individuals who were the least respected of all in their lifetime. Seppo Suvanto was invited to membership of the Finnish Academy of Science and Letters in 1978.

Obituary by Anneli Mäkelä-Alitalo